

**De openbaarheid en directheid bij de
aantasting van een besluit van een Vereniging van
Eigenaars volgens het wetsvoorstel
“Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”.**

Voldoet het wetsvoorstel op dit punt aan de eisen die artikel 6 lid 1 van het
Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de
fundamentele vrijheden stelt?

10101111100000111010011001011110010111011111001011100111
11101001101111111001011001011101110111001101000001001110
11000011100001111001111100111110101110100111100111001110

(Waterwegtorens Maassluis.)

Afstudeerverslag	:	J. (koos) Oudshoorn
Studentnummer	:	831147760
Afstudeerbegeleider	:	Prof. Mr. Dr. R.F.H. Mertens
Examinator	:	Prof. Mr. Dr. J.G.J. Rinkes
Contactgegevens	:	J. Oudshoorn
Datum	:	25 juli 2016

VOORWOORD.

Voor mij begon het studeren bij de Open Universiteit uit nieuwsgierigheid omtrent één rechtsonderwerp. De manier van studeren die de Open Universiteit hanteert, bevalt me erg goed. Ik ben me daardoor verder gaan verdiepen in het recht en het resultaat daarvan ligt nu voor u.

Het studeren op latere leeftijd en een drukke baan met onregelmatige werktijden en veel overwerk, is niet altijd even gemakkelijk. Tentamendata verliepen vaak zonder dat ik aan het tentamen deel kon nemen omdat ik mijn werk op dat moment niet kon of mocht verzuimen. Ook mijn gezondheid belette mij soms voor langere tijd mijn studie voort te zetten.

Toch pakte ik de studie steeds weer op. De beste manier voor mij was het zogenaamde “stapelen” van cursuspunten, dat wil zeggen cursus na cursus doen. Zo heeft de studie wel veel langer geduurd dan verwacht was.

Mijn lieve vrouw, Eugenie, is altijd achter me blijven staan en heeft me, als het me een enkele keer te veel werd, steeds gestimuleerd om door te gaan. Ook mijn kinderen, Nathan en Deborah, hebben mij, waar nodig, gesteund. Ik ben hun heel veel dank verschuldigd.

Ik dank Hans Sandifort voor het verzorgen en de grafische vormgeving van de omslag van deze scriptie.

Ook ben ik dank verschuldigd aan de leiding en het personeel van het studiecentrum Rotterdam van de Open Universiteit. Er was altijd een vriendelijken, zo nodig, een bemoedigend woord, maar vooral koffie.

Ik dank mijn begeleider, de heer Roel Mertens, die, waar nodig, aanwijzingen gaf en me denkrichtingen voorhield.

Ik heb mijn scriptie gebouwd rondom de Vereniging van Eigenaars (VvE), een rechtspersoon die wettelijk ontstaat uit de verschillende eigenaren van de appartementen in een bepaald complex. De foto op de omslag laat het complex “De Waterwegtorens” in Maassluis zien. Drie woontorens en een garage met elk een eigen onder-VvE, die ook allen een eigen naam hebben. Het geheel wordt overkoepeld door een hoofd-VvE.

De “Vereniging van Eigenaars Abel Tasmantoren” heeft mij geïnspireerd tot het schrijven van deze scriptie. Ik draag deze scriptie dan ook aan deze onder-VvE op.

Maassluis, juli 2016.

J. (Koos) Oudshoorn

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Gebruikte afkortingen	4
Opmerking vooraf	5
1. Inleiding	5
1.1 Korte achtergrond van het appartementsrecht	5
1.2 Besluiten genomen door organen van de VvE	7
1.3 Ontwikkelingen in het appartementsrecht	8
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	9
1.5 Begrippen	10
1.6 De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek	12
1.10 Onderzoeksmethoden en opbouw van het onderzoek	14
2. Nietigheid / vernietiging volgens het thans geldende recht	15
2.1 Nietig besluit	15
2.2 Vernietigbaar besluit	16
2.2.1 Enige voorbeelden	19
2.3 Samenloop van nietigheid en vernietigbaarheid van een VvE-besluit ..	22
2.4 Conclusie	27
3. Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht	28
3.1 KEI	30
3.2 Conclusie	30
4. Nietigheid / vernietiging zoals voorgesteld in het wetsontwerp “vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”	31
4.1 Nietig besluit	31
4.2 Vernietigbaar besluit	33
4.3 Conclusie	36
5. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen beide procedures	37
5.1 De voor- en nadelen	39
5.1 Conclusie	40
6. Art. 6 lid 1 EVRM en het openbaarheids- en directheidsbeginsel	40
6.1 Conclusie	47
7. Eindconclusie	48
Literatuurlijst	51
Jurisprudentie	56
Kamerstukken	57
Bijlage	58

Gebruikte afkortingen.

Aant.Aantekening.

Art.Artikel.

BWBurgerlijk Wetboek.

E.d.En dergelijke.

EVRMEuropees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Hof.....Gerechtshof.

HRHoge Raad.

IVBPRInternationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

KNBKoninklijke Notariële Beroepsgroep.

MvTMemorie van toelichting.

VvE.....Vereniging van Eigenaars.

P.Pagina.

PPPraktisch procederen.

Rb.....Rechtbank.

ROWet op de rechterlijke organisatie.

RvWetboek van burgerlijke rechtsvordering.

WPNRWeekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie.

De openbaarheid en directheid bij de aantasting van een besluit van een Vereniging van Eigenaars volgens het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”.

Voldoet het wetsvoorstel op dit punt aan de eisen die artikel 6 lid 1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden stelt?

Opmerking vooraf.

In deze scriptie wordt een onderdeel van het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”¹ behandeld. Zeer recent² is het wetsvoorstel verheven tot wet³ en in het Staatsblad⁴ geplaatst. Omdat de wet op een nader te bepalen tijdstip bij Koninklijk Besluit in werking zal treden, behandel ik de wet in deze scriptie nog als wetsontwerp.

1. Inleiding.

1.1 Korte achtergrond van het appartementsrecht.

De wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog maakte het noodzakelijk veel goedkope woningen te realiseren. Hoogbouw (appartementen) was daarbij een goede optie. Er staan dan veel woningen op een beperkte ruimte. In de oorlog waren heel wat woningen verwoest, waardoor veel mensen woningzoekend waren geworden. Daarbij kwam ook nog dat omstreeks die tijd veel mensen vanuit het voormalige Nederlands Indië naar het moederland Nederland kwamen; ook die moesten gehuisvest worden.

Vegter constateert dat de etagewoningen in de flatgebouwen vaak een wat luxer karakter hadden. De verkoop daarvan aan particulieren zal daardoor zeker gestimuleerd zijn.

Door de grootscheepse bouw van deze flatwoningen, waarbij veel mensen op een betrekkelijk kleine ruimte bij en met elkaar wonen, ontstond de

¹ Volledig: Voorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht”. *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, nr. 2.

² Op 21 juli 2016.

³ Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.

⁴ *Stb.* 2016, 288.

noodzaak om het gebruik van deze grootschalige manier van wonen wettelijk te regelen.⁵ Het duurde toch nog tot 1951 voordat er een wettelijke regeling werd opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. De regeling trad pas op 1 december 1952 in werking.⁶ In het huidige Burgerlijk Wetboek is het appartementsrecht te vinden in Boek 5, titel 9, Appartementsrechten.

Splitsing van een gebouw in appartementsrechten geschiedt door een notariële splitsingsakte, die daarna wordt ingeschreven in de openbare registers (art. 5:109 BW). De splitsingsakte moet onder andere een reglement inhouden, waartoe kan worden verwezen naar het dan geldende modelreglement, dat is gepubliceerd in de openbare registers (art. 5:111 onder d BW).

Meestal verwijst de notaris in de splitsingsakte korthedshalve naar het toepasselijke modelreglement en vermeldt hij hooguit een paar aanvullingen op dit reglement. De notaris is echter niet verplicht om gebruik te maken van het dan geldende modelreglement.⁷

Het eerste modelreglement zag in 1953 het levenslicht en wordt met enige regelmaat geactualiseerd.⁸

In de akte van splitsing wordt tevens een Vereniging van Eigenaars (VvE) opgericht.⁹ De koper van een appartement wordt van rechtswege lid van de VvE (art. 5:125 lid 2

BW). De appartementseigenaar kan wat dat betreft niet zelf kiezen. Hij zit automatisch vast aan het lidmaatschap met alle voor- en nadelen van dien.¹⁰

Het aantal appartementsgebouwen in Nederland groeit gestaag, waardoor ook het aantal VvE's evenredig toeneemt en zo het totaal aantal leden daarvan. Uit het onderzoek dat Companen in 2010 uitvoerde bleek dat er in dat jaar ongeveer 118.000 VvE's waren. Twee jaar later, in 2012, voerde Companen een update van dit onderzoek uit. Het bleek dat er toen ongeveer 119.000 VvE's werden geteld. In datzelfde jaar noemde Vegter in haar proefschrift zelfs een aantal van ongeveer 120.000 VvE's. In 2015 maakte

⁵ Zie Vegter 2012, p. 8.

⁶ Mertens, e.a. 2016, p. 351.

⁷ Van der Vleuten, 2014, p. 6.

⁸ Het werd voor het eerst ontworpen door de commissie-Beekhuis. Het is in 1973, 1983, 1992 en 2006 aangepast en gewijzigd. Op 1 januari 2015 is er door de minister van Wonen en Rijksdienst een commissie ingesteld die tot doel heeft het modelreglement opnieuw aan te passen en te wijzigen. Dit aangepaste modelreglement zal naar verwachting dit jaar, 2016, het levenslicht zien.

⁹ Het in de splitsingsakte opgenomen reglement moet de oprichting van een VvE inhouden; zie art. 5:112 lid 1 onder e BW. Bij appartementen van vóór 1972, het jaar waarin de oprichting van een VvE verplicht werd, kan het voorkomen dat er géén VvE is; zie Vegter 2012, p. 15.

¹⁰ Een voordeel is bijv. gezamenlijke zeggenschap over het gehele appartementencomplex. Een nadeel is bijv. het betalen van een geldsom als VvE-bijdrage. Over dit geld heeft het lid geen zelfstandige zeggenschap meer.

Schuurs in het VvE-magazine gewag van ongeveer 121.000 VvE's.¹¹ Tot slot maakte het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 2016 bekend dat uit een daar uitgevoerd onderzoek bleek dat er op 1 september 2015 in Nederland 143.835 VvE's waren. Daarvan zouden er 3.540 fictief kunnen zijn.

Hieruit blijkt dat het aantal VvE's in de jaren 2010 tot en met 1 september 2015 gestaag is toegenomen van 118.000 tot ruim 140.000.¹²

Het CBS heeft daarbij ook onderzocht dat er in de kleine 144.000 VvE's in totaal 2.047.225 appartementsrechten zijn gesitueerd. Dat zijn echter niet allemaal woningrechten. Dat aantal ligt rond de 1.200.000.¹³

Het Notariaat Magazine, editie 6, juli/augustus 2016 vermeldt in de rubriek "nieuws" op p. 4, dat appartementen op het ogenblik van publicatie van dat blad erg in trek zijn.¹⁴

1.2 Besluiten genomen door organen van de VvE.

Om te kunnen besturen zullen er door, de organen van, de VvE besluiten genomen moeten worden.¹⁵

Bij besluiten van met name de vergadering van eigenaars als hoogste orgaan van de VvE kunnen zich problemen voordoen. Een besluit kan genomen zijn in strijd met de daarvoor gestelde wettelijke regels of de regels in de splitsingsakte of de statuten (art. 2.14 lid 1 BW). Het besluit is dan nietig. Het heeft als het ware nooit bestaan.¹⁶ Het kan ook zijn dat men¹⁷ het om een of andere reden niet eens is met een geldig genomen besluit.¹⁸ Het

¹¹ Zie Companen 2010, P. 4; Companen 2012, P. 5 (Bijlage bij *Kamerstukken II*, 2011/12, 33000-VII, nr. 123); Vegter 2012, P.1 en Schuurs, *VvE Magazine* 2015, afl. 3, p3.

¹² De minister van Wonen en Rijksdienst, S.A. Blok, noemt daarentegen in zijn voorgestelde Wet verbetering functioneren vervenigen van eigenaars nog steeds het getal van 121.000 VvE's waarin 1.200.000 appartementen bestemd voor bewoning zijn gesitueerd. Zie *Kamerstukken II*, 2015/16, nr. 34479, nr. 3, p. 1.

¹³ CBS 2016, p. 15.

¹⁴ Lindenhovius en Hendriks (red.) *Notaris Magazine*, editie 6 juli/augustus 2016, p. 4.

¹⁵ Een VvE kent verschillende organen, te weten: de vergadering van eigenaars, zijnde het hoogste orgaan binnen de vereniging. Verder het bestuur en de voorzitter van de vergadering van eigenaars. Dit kan tevens de voorzitter van het bestuur zijn, maar het kan ook een voor die vergadering uit de vergadering van eigenaars gekozen persoon zijn, tenzij de statuten ander bepalen (art. 5:127 lid 2 BW). Dan is er nog een kascommissie en kunnen er commissarissen zijn. Zie Martens 2006, p. 35 e.v.

¹⁶ De regels hieromtrent zijn te vinden in het BW, de splitsingsakte, de statuten en het splitsingsreglement (Modelreglement bij splitsing in appartementsrechten).

¹⁷ Dat hoeft geen lid van de VvE te zijn. Het kan gedaan worden door ieder die een redelijk belang heeft bij de naleving van de verplichting die niet is nagekomen of door de rechtspersoon zelf (art. 5:130 lid 1 j° 2:15 lid 3 BW).

¹⁸ Wanneer een besluit geldig is genomen valt buiten de context van deze scriptie. Er wordt hier verder niet op in gegaan.

besluit kan dan aan de kantonrechter ter vernietiging voorgelegd worden. Een vernietiging kan verzocht worden op de grond dat het besluit is genomen in strijd met wettelijke- of statutaire bepalingen die het tot stand komen van besluiten regelen, wegens strijd met de redelijkheid en billijkheid die wordt geëist door art. 2:8 BW of wegens strijd met de bepalingen van het reglement (art. 2:15 lid 1 en 2 BW). Volgens art. 5:129 lid 2 BW wordt met het hier genoemde reglement het huishoudelijk reglement bedoeld.

1.3 Ontwikkelingen in het appartementsrecht.

Het appartementsrecht is op het moment dat deze scriptie geschreven wordt volop in beweging. De Minister van Wonen en Rijksdienst, S.A. Blok, heeft maatregelen genomen om het onderhoud aan appartementen, dat, vooral bij zogenaamde slapende VvE's, regelmatig te wensen overlaat, te verbeteren. De minister wil ook de wetgeving betreffende het appartementsrecht "op de schop nemen".¹⁹ Verder is er in januari 2015 een projectgroep onder de naam "Projectgroep Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) modelreglement 2015" van start gegaan. Deze projectgroep heeft de opdracht een nieuw Modelreglement bij splitsing in appartementsrechten op te stellen.²⁰

Dan is er nog de Minister van Veiligheid en Justitie, wiens voorganger, I.W. Opstelten, de Tweede Kamer een "Wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht"²¹ heeft aangeboden. Dit wetsvoorstel zal, als het tot wet wordt verheven, gevolgen hebben voor het civiele procesrecht in het algemeen,²² dus ook voor het procederen bij vernietiging of de vaststelling van nietigheid van een VvE-besluit.

Het wetsvoorstel is op 26 mei 2015 door de Tweede Kamer aangenomen.²³ Op 12 juli 2016 is het ook door de Eerste Kamer aangenomen.²⁴ Bij de afronding van deze scriptie was het nog niet in het Staatsblad geplaatst.

¹⁹ *Kamerstukken II*, 2015/16, 34479, nr. 2 en 3. Het betreft een voorstel tot wijziging van Boek 5 van het BW in verband met het verbeteren van het functioneren van de verenigingen van eigenaars. Het wetsvoorstel is bij Koninklijke Boodschap van 27 mei 2016 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. Het behelst voorschriften voor een minimale vulling van het reservefonds en de verruiming van de mogelijkheid tot het aangaan van een lening door VvE's.

²⁰ *Kamerstukken II*, 2014/15, 27926, nr. 226. Zie ook <www.knb.nl/nieuwsberichten/projectgroep-knb-modelregeling-2015-van-start>. Laatstelijk geraadpleegd op 05-07-2016.

²¹ Voluit: "Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht.", zie *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, nr. 2.

²² Het ligt in de verwachting dat ook het strafprocesrecht in de toekomst (mogelijk 2016) gedigitaliseerd zal worden. Zie *Kamerstukken II*, 2015/16, 34090, nr. 1-3; *Kamerstukken I*, 2015/16, 34090, nr. A.

²³ *Kamerstukken II*, 2015/16, 34059, nr. 8.

²⁴ *Kamerstukken I*, 2015/16 (nr. 38), 34059, nr. A.

Gezien de eerder genoemde ontwikkelingen betreffende de bouw van appartementen, krijgen steeds meer personen te maken met het sterk in beweging zijnde appartementsrecht en daardoor mogelijk ook met de ontwikkelingen in het civiele procesrecht.

Omdat veelvuldig een besluit van een, orgaan van een, VvE ter vernietiging wordt voorgelegd aan de kantonrechter²⁵ en de daarbij gevolgde procesprocedure exemplarisch is voor de gang van zaken bij het digitaal procederen voor de kantonrechter in het algemeen, wordt bij dit onderzoek de VvE als uitgangspunt genomen.

Procedures die voor een rechter gevoerd worden, moeten onder andere voldoen aan de eisen die de beginselen van openbaarheid en directheid stellen. Ik zal deze begrippen in paragraaf 1.5 nader uitleggen.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen.

De vraag die in deze scriptie wordt onderzocht is de volgende:

- Voldoet een digitale gerechtelijke procedure zoals voorzien in het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” steeds (ook bijvoorbeeld als een mondelinge behandeling achterwege wordt gelaten)²⁶ aan de vereisten van openbaarheid en directheid van rechtspraak indien een besluit van een orgaan van de VvE in rechte wordt aangevallen?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zal ik eerst de volgende deelvragen beantwoorden:

- Hoe verloopt de procedure bij de vernietiging en nietigverklaring van een besluit van een orgaan van de VvE onder de huidige wetgeving, met name in het kader van de openbaarheid en directheid?
- Hoe verloopt de procedure bij de vernietiging en nietigverklaring van een besluit van een orgaan van de VvE onder het regime van het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”, met name in het kader van de openbaarheid en directheid?
- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de beide in de eerder gestelde deelvragen genoemde procedures?

²⁵ Alleen al in het Arrondissement Rotterdam zijn er naar schatting van de unit Communicatie van de rechtbank in dat arrondissement in de jaren 2013 en 2014 in circa 50-55 zaken die gerelateerd waren aan art. 5:130 BW geweest.

²⁶ Zoals in artikel 30j lid 6 van het wetsvoorstel wordt voorgesteld.

- Is de procedure zoals deze is genoemd in art 30 lid 6 Rv van het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” in overeenstemming met de in art. 6 lid 1 Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) genoemde eerlijke en openbare behandeling van een gerechtelijke procedure?

1.5 Begrippen.

De twee begrippen die centraal staan in dit onderzoek zal ik nader toelichten:

- *Beginsel van openbaarheid.* Het gaat hier om de openbaarheid van het rechtsgeding. Dit is een basisbeginsel van fair trial (onder andere te vinden in art. 6 lid 1 EVRM, art. 14 lid 1 IVBPR, art. 10 Universele verklaring van de rechten van de mens en art. 121 Grondwet). Het is te onderscheiden in:
 - a. interne openbaarheid: de partijen in het geding moeten kennis kunnen nemen van alle stukken die de rechter onder ogen krijgt. Zij moeten alle verhoren en de behandeling van alle stukken kunnen bijwonen.
 - b. externe openbaarheid: het publiek moet kennis kunnen nemen van het onderzoek ter terechtzitting en van de beslissing. Om deze externe openbaarheid in de rechtspraak klinkt in de praktijk een steeds luider wordende roep.²⁷ Er lijkt steeds meer gehoor aan deze roep te worden gegeven. De Persrichtlijn van de Raad voor de rechtspraak vermeldt dat terechtzittingen in beginsel in het openbaar moeten plaatsvinden. De richtlijn vervolgt met te stellen dat de openbaarheid van rechtspraak een fundamenteel rechtsbeginsel is. Het doel van deze openbaarheid is onder meer het mogelijk maken van de controle op de rechtspleging van buiten af.²⁸ Het gaat kort gezegd om de publieke rechtscontrole. Van Koppen zegt daar recent nog over: “Rechtszaken zijn openbaar, omdat het de enige plek is waar we de rechter kunnen controleren. Alles wat een van de partijen relevant vindt, moet daar besproken kunnen worden”.²⁹ Burgers zijn een belangrijke doelgroep voor de rechtspraak. Zij hebben ook absoluut belangstelling voor de rechtspraak.³⁰ Onder

²⁷ Van den Berge en Neekilappillai, AA 2013, p. 349.

²⁸ Raad voor de rechtspraak 2008, p. 1 en 2.

²⁹ Van Koppen AD 2 april 2016. Te vinden op: <<http://www.ad.nl/dossier-overlijden-els-borst/gruwelijk-detail-in-zaak-els-borst-verzwegen~a9d48c5d/>>. Laatstelijk geraadpleegd op 15 juni 2016. Zie ook art. 6 lid 1 EVRM waar gesteld wordt dat een ieder recht heeft op een openbare behandeling van zijn zaak. Zie ook art. 27 Rv en art. 121 Grondwet. Zie verder Smits 2008, P. 164.

³⁰ Broeders, Prins, Griffioen e.a. 2013, p. 73.

omstandigheden die in de wet en het EVRM moeten worden genoemd, kunnen de deuren echter gesloten worden.³¹

- *Beginsel van directheid of onmiddellijkheid.* Dit beginsel speelt een grote rol in het strafproces, maar ondanks dat het civiele recht dit beginsel niet als zodanig kent, speelt het daar ook een grote rol in de bewijsvoering via verhoren. De rechter die het verhoor heeft afgenomen moet niet alleen rekening houden met de inhoud van de afgelegde verklaring, aldus Asser, maar ook met de indruk die hij van de persoon tijdens het verhoor heeft gekregen.³² Van Dijk zegt hierover dat de non-verbale communicatie, ook wel lichaamstaal genoemd, ongeveer 60% van de interactie tussen mensen bepaalt. Noch eens 30% wordt bepaald door de toon waarop het gesprek gevoerd wordt. Het gaat daarbij niet om de precieze woorden die worden uitgesproken, maar om de manier waarop die woorden worden gezegd. Van Dijk vindt dat het belang van non-verbale communicatie niet moet worden onderschat.³³ De meeste vormen van communicatie bestaan uit zowel verbale als non-verbale elementen. Mensen laten met non-verbale signalen, zoals een vragende blik, ja-knikken, bedenkelijk hoofdschudden e.d., merken hoe de tot hun gerichte verbale communicatie overkomt.³⁴ Ook in de jurisprudentie wordt het belang van de non-verbale waarnemingen door de rechter aangegeven.³⁵ Het gewicht van de onmiddellijkheid in het civiele procesrecht blijkt ook uit art. 155 Rv. De rechter voor wie bewijs is bijeengebracht zal ook het vonnis wijzen of mede wijzen. Als hiervan wordt afgeweken moet dat uitdrukkelijk gemotiveerd worden. Het gaat er hier kort gezegd om dat de zittingsrechter zelf alles tot zich neemt.³⁶

³¹ Deze omstandigheden zijn: in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of nationale veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van procespartijen dit eisen, wanneer de openbaarheid de belangen van een behoorlijke rechtspleging zou schaden (art. 6 EVRM lid 1, art. 14 lid 1 IVBPR, art 27 lid 1 Rv.)

³² Asser 2013 nr. 79.

³³ Van Dijk, *Gemeente.nu*, 31 maart 2016. Te vinden op <<http://www.gemeente.nu/Organisatie/Opinie/2016/3/Non-verbale-dienstverlening-onderschat-het-niet-2782447W/>>, laatstelijk geraadpleegd op 2 april 2016.

³⁴ Steenhouders, Jansen, Mulder, e.a. 2012, p. 21 en 43.

³⁵ Zie Parket Hoge Raad 23-05-2014, ECLI:NL:PHR:2014:496; HR 31-10-2014, ECLI:NL:HR:2014:3076, rechtsoverweging 3.4.2. Zie ook Klaassen, AA 2016, p. 186.

³⁶ HR 31-10-2014, ECLI:NL:HR:2014:3076, rechtsoverweging 3.4.4.

1.6 De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek.

Een VvE moet besluiten nemen om de belangen van haar leden goed te kunnen behartigen. De besluiten die een VvE kan nemen zijn geregeld in art. 5:126 en art. 5:128 BW. Kort gezegd zijn dat besluiten:

- over het beheer van de gemeenschap, met uitzondering van de gedeelten die bestemd zijn om als afzonderlijk geheel te worden gebruikt;
- over het in en buiten rechte vertegenwoordigen van de gezamenlijke appartementseigenaren. Dit moet wel binnen de grenzen van de bevoegdheid van de VvE blijven;
- over de nakoming van de verplichtingen die voor appartementseigenaren uit het bij of krachtens de wet en het reglement bepaalde jegens elkaar voortvloeit;
- over het in rechte optreden tegen de niet nakoming daarvan;
- over het stellen van regels betreffende het gebruik van de gedeelten die niet als afzonderlijk geheel besteld zijn.

Als iemand het niet eens is met een dergelijk besluit, en het besluit is geldig genomen, kan hij, of zij, de kantonrechter verzoeken dit besluit te vernietigen. De verzoeker en de stemgerechtigden³⁷ worden dan bij naam opgeroepen om te worden gehoord door de rechter. Dit brengt vaak het nodige ongemak met zich mee, bijv. het moeten verzuimen van werk, de gang naar het gerechtsgebouw maken en daar een voor vele onbekende procedure ondergaan. Zij kunnen er ook voor kiezen de oproeping naast zich neer te leggen, maar dan worden hun hier spelende belangen niet behartigd. Het besluit is immers door de vergadering van eigenaars van de VvE genomen, dus een (groot) deel van de leden van de VvE staat achter het besluit en heeft er dus belang bij dat het besluit gehandhaafd blijft.

Door het genoemde wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”, zal het voor de leden van de VvE en eventueel andere stemgerechtigden, die als betrokkene worden opgeroepen om te worden gehoord, in de toekomst een stuk minder belastend worden om het verhoor te ondergaan. Zij hoeven de gang naar het gerechtsgebouw immers niet meer te maken en daar geen onbekende procedure meer te ondergaan. Hun eigen computer, in hun eigen omgeving en op een tijdstip die hun uitkomt, zal dan volstaan. De kans dat de individuele leden van de VvE hun belangen zullen behartigen, neemt hierdoor toe.³⁸

³⁷ Dit kunnen leden van de VvE zijn, maar ook een vruchtgebruiker, opstaller of erfpachter. Zie art. 5:118a lid 3 en art. 5:123 lid 3 BW. Zie ook Mertens in *GS Zakelijke rechten*, art. 5: 130 BW, aant. 4.

³⁸ De rechter kan natuurlijk nu al genoegen nemen met een schriftelijke verklaring van de belanghebbende. De betreffende belanghebbende moet dan wel in staat zijn om zijn/haar

Aan de voorgestelde digitale procedure kleeft echter mogelijk een probleem. De kantonrechter krijgt de mogelijkheid de procedure, tussen de verzoeker en de VvE, geheel digitaal te laten verlopen. De procedure lijkt daardoor te wringen met de beginselen van openbaarheid en directheid, welke in ons procesrecht gelden en die in art. 6 lid 1 EVRM uitdrukkelijk worden geëist.

Door de toename van het aantal appartementen in Nederland, waarmee ook het aantal VvE's en het aantal leden daarvan toeneemt, kunnen steeds meer mensen met de beschreven situatie te maken krijgen. Uit de toename van gepubliceerde uitspraken op <www.rechtspraak.nl> blijkt al dat deze procedures steeds vaker worden gevoerd.³⁹

Nu er steeds meer personen met deze situatie te maken kunnen krijgen,⁴⁰ is het onderhavige onderzoek maatschappelijk relevant.

Bij het afwegen van de belangen moet worden geconstateerd dat de werkdruk bij de rechterlijke macht groot is. Dit mag als algemeen bekend worden verondersteld.⁴¹ Het is daarom voor de rechter van belang dat zijn/haar werkdruk verminderd wordt. Een vereenvoudigde rechterlijke procedure lijkt daarbij zeer welkom. Door de procedure geheel digitaal te laten verlopen, waardoor een tijdrovende zitting voor het horen van belanghebbenden achterwege kan blijven, zal de werkdruk zeker dalen. Een geheel digitale procedure heeft echter wel gevolgen voor de openbaarheid en de directheid van de procedure. Het wordt voor het publiek moeilijk, misschien zelfs wel onmogelijk, de gedachtegang en de belangenafweging van de rechter te controleren, terwijl de rechter de non-verbale waarnemingen bij de personen die worden gehoord mist. Of deze belangen zo bestaan als hier gesteld en zo ja, welk belang voorrang moet krijgen bij een belangenafweging moet uit dit onderzoek blijken.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is gelegen in het feit dat de openbaarheid van de rechtspraak een grondrecht is in Nederland (art. 121

gedachten en zienswijze duidelijk op schrift te stellen. Bij onduidelijkheden zal de rechter de belanghebbende alsnog oproepen om hem/haar alsnog te kunnen horen.

³⁹ In 2012 waren er 86 gepubliceerde uitspraken; in 2014 was dit opgelopen naar 105. Op 06 juli 2016 waren er over het jaar 2015 op <WWW.rechtspraak.nl> 29 uitspraken in zaken als hier bedoelt gepubliceerd en over het jaar 2016 waren dit er 22. Er zal nog enige tijd verstrijken voordat alle zaken uit 2015 en die uit 2016 tot nu toe, 06 juli 2016, afgehandeld en gepubliceerd zijn, zodat het juiste aantal gepubliceerde zaken over 2015 en 2016 tot nu toe 06 juli 2016 (nog) niet zijn te geven.

⁴⁰ Immers er zijn een kleine 1.200.000 appartementsrechten die betrekking hebben op bewoning van woningen, zie CBS 2016, p. 16.

⁴¹ Zie bijv. Jaarplan van de Rechtspraak 2016, p. 14. Te vinden op <<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/jaarplan-van-de-Rechtspraak-2016.pdf#search=werkdruk%20rechters>> laatstelijk geraadpleegd op 06-07-2016.

Grondwet). Ook in verdragen wordt de openbaarheid van rechtspraak gegarandeerd (bijv. art. 6 lid 1 EVRM en art. 14 lid 1 IVBPR), evenals in diverse Nederlandse wetten (bijv. art. 4 lid 1 Wet RO en art. 27 lid 1 Rv). Deze openbaarheid zou wel eens onder druk kunnen komen te staan nu het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” en met name art. 30j lid 6 Rv (nieuw) is aangenomen zoals dat aan de Tweede Kamer is gezonden. Vooral het bepaalde in art. 6 lid 1 EVRM speelt hier een grote rol, immers toetsing aan de Grondwet is niet mogelijk (art. 120 Grondwet).

Dit onderzoek dient, als vernieuwend inhoudelijk element, inzicht te geven in de mogelijke gevolgen voor de openbaarheid en de directheid in onze civiele rechtspraak nadat het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” is ingevoerd.

1.10 Onderzoeksmethoden en opbouw van het onderzoek.

Dit onderzoek bestaat uit een literatuur-, documenten- en jurisprudentie-onderzoek. De hierboven genoemde onderzoeksvraag en de deelvragen worden beantwoord aan de hand van onderzoek gedaan in wetten, verdragen, literatuur, publicaties, wetsgeschiedenis en rechtspraak. De procedure zoals deze thans, onder de bestaande wetgeving, wordt gevolgd, wordt vergeleken met de procedure zoals deze onder de in het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” voorgestelde wetgeving zal zijn.

Na deze inleiding tot het onderzoek, zal ik in hoofdstuk 2 onderzoeken hoe de procedure bij de nietigheid en de vernietiging van een besluit van de VvE op dit moment, onder het huidige recht, verloopt.

In hoofdstuk 3 zal ik ingaan op het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” en op hetgeen daar in de loop der jaren aan vooraf is gegaan in een poging het civiele procesrecht te vereenvoudigen en de duur daarvan te verkorten.

Vervolgens ga ik in hoofdstuk 4 in op dezelfde procedure als in hoofdstuk 2, maar dan zoals deze onder het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” zal gaan verlopen.

In hoofdstuk 5 zal ik de overeenkomsten en de verschillen in beide procedures behandelen.

Ten slotte zal ik in hoofdstuk 6 ingaan op de in art. 6 lid 1 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) genoemde eerlijke en openbare behandeling van een

rechtelijke procedure en wat dit betekent voor de procedure zoals deze is verwoord in het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”. Daarbij zal ik vooral ingaan op de beginselen van openbaarheid en directheid.

Ik zal afsluiten met een conclusie en aanbevelingen (hoofdstuk 7).

In deze scriptie zal ik me beperken tot de procedure in eerste aanleg. De procedures voor hoger beroep en cassatie vallen buiten het bereik van deze scriptie.

2. Nietigheid / vernietiging volgens het thans geldende recht.

Een door een orgaan van de VvE genomen besluit kan geldig zijn, maar soms ook nietig of vernietigbaar. De nietigheid of vernietigbaarheid hangt af van de wijze waarop het bij de besluitvorming mis is gegaan. In de praktijk blijkt met name besluitvorming van de vergadering van eigenaars als hoogste orgaan binnen de VvE tot juridische geschillen te leiden. In deze scriptie zal ik mij daarom beperken tot geschillen over nietigheid en vernietigbaarheid van besluiten van de vergadering van eigenaars.⁴²

2.1 Nietig besluit.

De nietigheid van een besluit van de VvE is geregeld in art. 5:124 lid 2 j° 2:14 lid 1 BW.⁴³ Een besluit van een orgaan van de VvE is nietig als het inhoudelijk in strijd is met de wet of de statuten. Blijkens het bepaalde in art. 5:129 lid 1 BW wordt voor dit geval de splitsingsakte gelijk gesteld met de statuten.⁴⁴ Omdat de splitsingsakte ook het splitsingsreglement bevat,⁴⁵ geeft strijd met dit reglement ook nietigheid van het VvE-besluit.⁴⁶ Nietigheid van een besluit houdt in dat het besluit van rechtswege niet geldt. Men hoeft zich er niet aan te houden. Het wordt geacht nooit genomen te

⁴² Enkele voorbeelden van zo’n geschil zijn: Rechtbank Breda 04-07-2011, ECLI:NL:RBBRE:2011:6543; Rechtbank Noord-Holland 04-06-2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:4766; Rechtbank Noord-Holland 05-06-2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:CA3797; Rechtbank Amsterdam 25-08-2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:9652; Rechtbank Noord-Holland 08-09-2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:7755; Rechtbank Noord-Holland 23-06-2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:4726; Rechtbank Amsterdam 15-06-2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:3996; Rechtbank Zeeland-West-Brabant 25-05-2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:3775; Rechtbank Midden-Nederland 07-04-2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:2113; Rechtbank Noord-Holland 04-02-2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:863.

⁴³ Mertens 2006, P. 43; Vegter 2012, P. 164; Schuurs 2008, P. 229.

⁴⁴ Mertens, *pp* 2003/6, p. 155.

⁴⁵ Voor het opstellen van de splitsingsakte maakt de notaris vaak gebruik van het op dat moment geldende “Modelreglement bij splitsing in appartementsrechten”.

⁴⁶ Timmerman, *Eigen huis magazine*, 2015, afl. april, p. 7.

zijn. Een bezoek aan de rechter is over het algemeen niet nodig. Men kan het besluit gewoon negeren of het zelfstandig buitengerechtelijk nietig verklaren.

Tegen een nietig besluit hoeft dus in principe geen actie te worden ondernomen. Het bestuur en de leden van de VvE behoeven zich echter niet altijd bewust te zijn van de nietigheid van het betreffende besluit. Het is ook niet altijd even duidelijk of een genomen besluit geldig of nietig is. In een dergelijk geval komt de nietigheid van het besluit pas aan de orde als iemand die daar een redelijk belang bij heeft, een beroep op de nietigheid doet.⁴⁷ Dit zou jaren nadat het besluit is genomen en uitgevoerd nog kunnen. De wet geeft immers geen termijn waarbinnen een beroep op de nietigheid moet worden gedaan.⁴⁸

Het kan ook dat de VvE het niet eens is met de buitengerechtelijke nietigverklaring. In dat geval zal er een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank, sector civiel, gevoerd moeten worden ten einde een verklaring voor recht te verkrijgen dat het betreffende besluit nietig is. Dat zal in principe gebeuren in een openbare rechtszitting. Hiervoor is ook geen termijn gesteld.

2.2 Vernietigbaar besluit.

Een vernietigbaar besluit van een orgaan van de VvE, is een besluit dat in strijd is met wettelijke of statutaire bepalingen die het tot stand komen van besluiten regelen of wegens strijd met de redelijkheid en billijkheid (art. 2:8 BW), maar ook wegens strijd met het huishoudelijk reglement (als dat er is) (art. 5:124 lid 2, j° art. 2:15, j° art. 5:129 lid 2 BW).

Een ieder⁴⁹ die een redelijk belang heeft bij de naleving van de verplichting die niet is nagekomen of de rechtspersoon zelf,⁵⁰ kan de kantonrechter

⁴⁷ Het is niet nodig dat het om een eigen belang gaat. Het hoeft ook geen lid van de VvE of andere stemgerechtigde te zijn die ageert. In een gemengd appartementencomplex (eigenaars/bewoners en huurders) kan het bijv. ook een huurder zijn.

⁴⁸ Rijssenbeek 2015, p. 248/249.

⁴⁹ Dat hoeft geen lid van de VvE of andere stemgerechtigde te zijn. Art. 2:15 lid 3 BW, dat op grond van art. 5:124 lid 2 en 3 BW van toepassing is, spreekt van "iemand".

⁵⁰ Ingevolge art. 5:124 lid 1 BW is de VvE een rechtspersoon. Denk hierbij bijv. aan het geval dat de vergadering van eigenaars een besluit heeft genomen dat door het bestuur van de VvE in strijd wordt geacht met de redelijkheid en billijkheid. De voorzieningenrechter wijst in dat geval iemand aan tegen wie het proces wordt gevoerd. Het bestuur zou anders, als vertegenwoordiger van de vereniging van eigenaars, tegen zichzelf moeten procederen. (art 2:15 lid 3 onder b BW). Zie ook Mertens in *GS Zakelijke rechten*, art. 5:130 BW, aant. 2. Te vinden op: <<https://www.navigators.nl/document/>

verzoeken een besluit als hier bedoeld te vernietigen (art. 2:15 lid 3 onder a, j° art. 5:130 lid 1 BW). De verzoeker kan dat verzoek zelf doen. Voor een procedure bij de kantonrechter is geen verplichte procesvertegenwoordiging nodig. Het verzoek tot vernietiging moet binnen één maand na de dag waarop de verzoeker van het besluit kennis heeft genomen, of had kunnen nemen, worden ingediend, aldus art. 5:130 lid 2 BW. Een termijn van één maand is naar het oordeel van de wetgever op zijn plaats, omdat het voor een appartementseigenaar van belang is om zo spoedig mogelijk te weten of een genomen besluit geldig is of niet.⁵¹ Heeft men de termijn van één maand voorbij laten gaan, dan kan men de vernietigbaarheid niet meer invoeren en is het genomen besluit geldig.⁵²

De rechter zal, na het indienen van het verzoekschrift, dag, datum en uur van de behandeling vaststellen,⁵³ tenzij hij zich direct onbevoegd verklaart of het verzoek toewijst (art. 279 lid 1 Rv). De griffie van de Rechtbank zal vervolgens de verzoeker, alle andere stemgerechtigden en de VvE, bij name oproepen om op het verzoek te worden gehoord (art. 5:130 lid 3 BW). Bij de oproeping moet ook een afschrift van het verzoek, met eventuele bijlage(n), gevoegd worden. Zeker als er sprake is van een grote VvE, heeft de griffie daar veel werk aan.⁵⁴

Ten behoeve van de oproeping zal de verzoeker een lijst met VvE-leden en hun adressen moeten overleggen⁵⁵ en is het niet meer dan goed fatsoen als

inodf4b9cd80697bb5ab0e3bc432724220c0?ctx=WKNL_CSL_421> laatstelijk geraadpleegd op 19-07-2016.

⁵¹ Vegter 2012, p. 164. Zie ook Mertens e.a. 2016, p. 403.

⁵² Schuurs 2008, p. 229. Zie ook Rijssenbeek 2015, p. 253 e.v.

⁵³ Mertens 1997, p. 162.

⁵⁴ Zie hieromtrent Rb Midden-Nederland 03-08-2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:6073 waarin de griffie van die Rechtbank in een verzoekschriftprocedure ter vernietiging van een besluit van de Vergadering van Eigenaars alleen de VvE oproept en de bestuurder daarvan wijst op de verplichting om op grond van art. 5:134 BW de overige stemgerechtigden op te roepen. De Rechtbank maakt hier in haar beschikking van 03-08-2015 korte metten mee. In rechtsoverweging 4.6 stelt de kantonrechter dat de oproeping van de overige stemgerechtigden naar zijn oordeel, ondanks het bepaalde in art. 5:134 BW, niet via een kennisgeving aan de bestuurder gedaan kan worden. De oproepingen moeten daarom door de griffie conform het bepaalde in art. 271 e.v. Rv. aan de diverse op te roepen personen worden gericht, aldus de kantonrechter. Nu de wijze van oproeping bij verzoekschriften waar het gaat om vernietiging van een besluit van de vergadering van de VvE afzonderlijk en expliciet is geregeld in art. 5:130 lid 3 BW j° art. 271 e.v. Rv., gaat de kantonrechter verder, kan daar niet van worden afgeweken.

⁵⁵ Zie Rb Midden-Nederland 03-08-2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:6073. De kantonrechter overweegt daarin dat het aan de verzoeker is om bij het verzoekschrift (of na daartoe door de griffier te zijn gevraagd) de namen en adressen van de stemgerechtigde aan de griffier te verstrekken. Omdat dit voor de individuele verzoeker niet altijd eenvoudig is die te achterhalen, kan de verzoeker zich tot het bestuur van de VvE wenden die de namen en adressen kosteloos en onverwijld ter beschikking moet stellen. In het modelreglement 2006 is dit in art. 54 lid 2 zelfs uitdrukkelijk geregeld. De kantonrechter bepaalt dan ook nog dat als het modelreglement 2006 niet van toepassing is, toch

daarbij ook de benodigde afschriften van het verzoek en eventuele bijlage(n) worden gevoegd, zodat de griffie veel werk wordt bespaard.⁵⁶ De verzoeker (of zijn rechtshulpverlener) kan zich, als het een grote VvE betreft, zo voor praktische problemen gesteld zien, omdat er een grote hoeveelheid papier aangeleverd moet worden.⁵⁷

Het horen zal de rechter in het algemeen in het gerechtsgebouw doen.⁵⁸ Dat houdt dus onder andere in dat alle leden en andere stemgerechtigden van de VvE een reis naar het gerechtsgebouw zullen moeten maken, als zij tenminste hun belangen, in dit geval het besluit dat in de vergadering van eigenaars is aangenomen, willen behartigen.⁵⁹ Voor leden van de VvE en de andere belanghebbenden die een (normale) werkkring hebben kan dit bezwaarlijk zijn. Omdat de tijdstippen van hun werkzaamheden en die van de opening van het gerechtsgebouw in de regel samen zullen vallen, zullen zij hun beroepswerkzaamheden moeten verzuimen als zij willen opkomen voor hun belangen. Er kunnen zo dus conflicterende belangen ontstaan, die aanleiding zouden kunnen geven tot onvrede en stress.

In de praktijk blijkt dat veel leden van de VvE of andere belanghebbenden hun belangen prijsgeven en geen gevolg geven aan de oproeping om door de rechter te worden gehoord.⁶⁰

Mertens stelt dat de meeste appartementseigenaars het voeren van verweer overlaten aan het bestuur van de VvE. Hij vindt dat de verantwoording om verweer te voeren daar ook thuis hoort.⁶¹ Ik ben dit met hem eens⁶² zolang het bestuur wordt gevormd door een professioneel bedrijf. Zodra het bestuur van de VvE in handen is van de appartementseigenaars zelf, zie ik problemen ontstaan. Immers in dat geval zullen de bestuursleden persoonlijk

moet worden aangenomen dat het bestuur van de VvE deze verplichting heeft. Zie ook Mertens 2015 waarin hij in een commentaar op deze uitspraak stelt dat het laatste geval steun vindt in de verhouding tussen de VvE en de verzoeker, die wordt beheerst door de redelijkheid en billijkheid en dat de VvE mede de belangen van de verzoeker moet behartigen. Te vinden op <<http://www.vverecht.nl/2015/09/oproeping-van-alle-stemgerechtigden-in-een-procedure-tot-vernietiging-van-besluiten-van-organen-van-de-vve-en-verplichting-tot-verstrekking-van-adressen-door-de-vve/>> laatstelijk geraadpleegd op 06-07-2016.

⁵⁶ Mertens 1997, p. 163/164.

⁵⁷ Zie Mertens 1997, p. 164, waarin hij beschrijft hoe een verzoeker meer dan 300 exemplaren van zijn verzoekschrift met bijbehorende producties bij de griffie moest aanleveren.

⁵⁸ Zie als voorbeeld bijlage 1 bij deze scriptie.

⁵⁹ De hier bedoelde belanghebbenden zijn niet verplicht om aan de oproep voor verhoor gevolg te geven.

⁶⁰ Zie bijv. Rb Rotterdam 30-06-2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5204 en Rb Utrecht 25-01-2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM0110. In beide voorbeeldgevallen kwam slechts een zeer klein aantal leden van de VvE naar het verhoor door de rechter.

⁶¹ Mertens 1997, p. 165.

⁶² Zie art. 5:126 lid 2 BW.

als belanghebbende worden opgeroepen. Zij zullen dan gehoord worden als privé belanghebbende en daarna nog een keer als vertegenwoordiger van een of meer overige leden. Dit lijkt mij niet juist. Immers het zou dan kunnen dat er door één en de zelfde persoon, twee verschillende zienswijzen naar voren worden gebracht, namelijk die van zichzelf en die van andere leden van de VvE. Er wordt immers in dit geval geen VvE standpunt verwoord, maar een eigen, persoonlijk, standpunt en de eigen persoonlijke standpunten van de personen die worden vertegenwoordigd. Dit is een situatie die mij niet wenselijk voorkomt.

Het horen door de rechter van de belanghebbende vindt plaats in een openbare zitting. De rechter ziet de betreffende belanghebbende en kan zo niet alleen zijn verbale uitdrukkingen wegen, maar ook zijn non-verbale. Het publiek kan, gezien de openbaarheid van de zitting, de rechter controleren. Zo is voldaan aan de beginselen van directheid en openbaarheid.

Een vernietigbaar besluit is, zolang het niet door de rechter is vernietigd, een rechtsgeldig besluit. Het moet worden nagekomen.

Als de rechter tot vernietiging overgaat, heeft die vernietiging terugwerkende kracht tot het moment dat het nu vernietigde besluit door de vergadering van eigenaars is genomen. De eventueel reeds door het besluit ingetreden gevolgen moeten ongedaan gemaakt worden. Zijn er al gevolgen door het besluit ingetreden die niet ongedaan gemaakt kunnen worden, dan kan de rechter bij zijn uitspraak de terugwerkende kracht aan zijn besluit ontfeggen of beperken (art. 3:53 lid 2 BW).

Degene die een verzoek tot vernietiging doet, moet daar een redelijk belang bij hebben. Zonder redelijk belang zal de rechter de verzoeker in de meeste gevallen niet ontvankelijk verklaren en het besluit dus niet vernietigen.

De vernietigingsgrond van art. 15 lid 2 onder b j° art. 2:8 BW, de redelijkheid en billijkheid, kan alleen ingeroepen worden tussen de VvE en haar leden. Dat blijkt uit het tweede lid van dat artikel. Het werkt niet tussen een derde en de VvE, zodat deze grond een uitzondering is op de regel dat elke belanghebbende een besluit van een orgaan van de VvE ter vernietiging kan voorleggen aan de kantonrechter.

2.2.1 Enige voorbeelden.

- Een voorbeeld van een vernietiging op grond van de redelijkheid en billijkheid is te vinden in een beschikking van de kantonrechter van 13

augustus 2014⁶³. Een persoon kocht een appartement en verving daarin de aanwezige zachte vloerbedekking door een harde vloerbedekking die voldeed aan de eisen die daarvoor in het huishoudelijk reglement genoemd waren. Het huishoudelijke reglement werd daarna bij besluit van de VvE gewijzigd. Er werden andere eisen aan harde vloerbedekking gesteld. Het besluit werd in de vergadering van eigenaars doormiddel van handopsteken aangenomen. De appartementseigenaar (dus lid van de VvE) ondervond veel nadeel van het besluit nu zijn onderbuurman, zijnde de voorzitter van het bestuur van de VvE, na de wijziging van het huishoudelijk reglement over geluidhinder van hem klaagde.

De betreffende appartementseigenaar verzocht de kantonrechter het desbetreffende besluit te vernietigen. Als grond voor zijn verzoek voerde hij aan dat de VvE naar zijn mening in strijd met de redelijkheid en billijkheid had gehandeld door het besluit zo te nemen zoals het genomen was.

De kantonrechter achtte de wijze van de besluitvorming, gezien de gevoeligheid van het onderwerp en de personen die daarbij betrokken waren, inderdaad in strijd met de redelijkheid en billijkheid. De stemming in de vergadering van eigenaars had in dit geval schriftelijk moeten gebeuren.

Verder constateerde de kantonrechter dat de eigenaren niet waren voorgelicht over de gevolgen van het besluit. De kantonrechter constateerde verder dat er geen of in elk geval onvoldoende onderzoek was gedaan naar de vraag welke geluidreductie noodzakelijk was en hoe dat bereikt kon worden.

De kantonrechter kwam tot het oordeel dat het besluit zowel wat de inhoud als wat de wijze van totstandkoming betrof, in strijd was met de redelijkheid en billijkheid en vernietigde het besluit.

- Een ander voorbeeld is te vinden in een hoger-beroepzaak voor het Gerechtshof.⁶⁴ Het ging om de vraag of een woningcorporatie een deel van de in haar bezit zijnde appartementen in het appartementencomplex mocht verhuren aan een zorginstelling die deze woningen niet, conform het van toepassing zijnde modelreglement, als “woning” zou gaan gebruiken. In de vergadering van eigenaars waar een besluit daarover werd genomen, stemde alleen de woningcorporatie, als groot appartementseigenaar, voor en alle andere eigenaars tegen. Omdat de groot appartementseigenaar de meeste stemmen had, werd het besluit aangenomen.

Aan de gebruikers van de woningen, cliënten en personeel van de zorginstelling, werd geen verklaring, inhoudende dat de gebruiker zich zal gedragen overeenkomstig hetgeen appartementseigenaren tegenover elkaar

⁶³ Rechtbank Noord-Holland 13-08-2014, nr.2931613\ EJ VERZ 14-61 (NE), ECLI:NL:RBNHO:2014:7559.

⁶⁴ Gerechtshof 's-Gravenhage 07-12-2007, ECLI:NL:GHSGR:2007:BC1471.

verplicht zijn, ter ondertekening voorgelegd. Het hof was van oordeel dat er strijd was met de redelijkheid en billijkheid van art. 2:8 BW.

- De Kantonrechter in Rotterdam kreeg op 30 juli 2014⁶⁵ een verzoek om een besluit van de vergadering van eigenaars betreffende de toestemming tot het plaatsen van een biljart in een gemeenschappelijke ruimte van een appartementencomplex te vernietigen. De verzoeker, die nabij deze gemeenschappelijke ruimte woonde, vreesde, evenals andere omwonenden, voor geluidsoverlast. Het besluit en een eventuele plaatsing van het biljart zijn niet in strijd met enige wettelijke- of reglementaire regel of met de akte van splitsing.

De kantonrechter vond echter dat de belangen van bewoners die in de nabijheid van de betreffende ruimte woonden onvoldoende waren gerespecteerd. Uit de verhoren door de kantonrechter bleek verder dat de belangstelling om van het biljart gebruik te maken, slechts minimaal was. Dit bracht de kantonrechter tot de overweging dat het besluit genomen was in strijd met de redelijkheid en billijkheid en niet in stand kon blijven.

- Een voorbeeld van een besluit dat werd vernietigd wegens strijd met de regels die de totstandkoming van besluiten regelen, is te vinden in de beschikking van de Hoge Raad van 10 maart 1995.⁶⁶ Door de vergadering van eigenaars was een besluit genomen dat een wijziging van het huishoudelijk reglement inhield. Door deze wijziging moest een (toekomstige) appartementseigenaar of (toekomstige) gebruiker van een afzonderlijke (privé) gedeelte van het appartementencomplex (in dit geval een berging) voor het gebruik daarvan schriftelijk toestemming van de bestuurder van de VvE hebben. Hier werd dus een regeling betreffende de bevoegdheid met betrekking tot een afzonderlijk deel gegeven. De Hoge Raad oordeelde, naar mijn mening terecht, dat dit niet kan. In art. 5:112 lid 4 BW wordt bepaald dat het splitsingsreglement een regeling omtrent het gebruik, het beheer en het onderhoud van de gedeelten die bestemd zijn voor afzonderlijk gebruik mag geven. Dit splitsingsreglement kan bepalen dat nadere regels van orde betreffende het feitelijke gebruik in het huishoudelijk reglement worden opgenomen.⁶⁷ De regeling die in het bestreden besluit is gegeven heeft het karakter van een toelatingsregeling die ertoe kan leiden dat aan de appartementseigenaar het gebruik geheel ontnomen wordt, aldus de Hoge Raad.

⁶⁵ Rechtbank Rotterdam, 30-07-2014, ECLI:NL:RBROT:2014:7413.

⁶⁶ Hoge Raad 10-03-1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1667.

⁶⁷ Zie hieromtrent ook: Mertens 2006, p. 21.

- Op 18 juni 1998 wees het Gerechtshof Amsterdam in hoger beroep een beschikking in de volgende zaak.⁶⁸ Bij een appartementengebouw behoorde een strook grond dat als parkeerterrein was ingericht. Het gebouw bestond uit 36 appartementen, waarvan 6 appartementen bestemd waren als winkel en de overige 30 appartementen als woning. De parkeerplaats was voor gezamenlijk gebruik bestemd. Bij besluit van de vergadering van eigenaars werd het gebruikersrecht van de parkeerplaats afgestaan aan de eigenaren van de winkels. Vier bewoners waren het daar niet mee eens en verzochten de kantonrechter het desbetreffende besluit te vernietigen. Omdat de procedure bij het indienen van het verzoek niet geheel volgens de regels was verlopen kwam deze zaak uiteindelijk bij het gerechtshof terecht. De gevolgde procedure bij het indienen van het verzoek wordt hier verder buiten beschouwing gelaten. Het hof is van oordeel dat, nu de strook grond het gemeenschappelijke eigendom van de VvE was, iedere eigenaar daarvan het genot overeenkomstig haar bestemming toekwam. Nu de strook als parkeerterrein was ingericht en bestemd, was dit ten behoeve van de gezamenlijke eigenaars. Het besluit tot toewijzing van gebruik aan slechts bepaalde eigenaars was een wijziging in de bestemming, aldus het hof. Daartoe was de VvE niet bevoegd. Het hof vernietigde het besluit.

2.3 Samenloop van nietigheid en vernietigbaarheid van een VvE-besluit.

Een besluit van de vergadering van eigenaars kan zowel nietig als vernietigbaar zijn omdat het bijv. is genomen in strijd met de wet of de statuten (art. 2:14 lid 1 BW) en wegens strijd met de redelijkheid en billijkheid (art. 2:15 lid 1 onder b BW).⁶⁹ De vraag komt dan op of men een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank moet beginnen of een verzoekschriftprocedure bij de kantonrechter.

Een zelfde vraag kan zich voordoen als de procederende appartementseigenaar geen raad weet met de begrippen "nietigheid" en "vernietigbaarheid". Het verschil daartussen ontgaat hem geheel.⁷⁰

De appartementseigenaar zou de nietigheid van het besluit van de vergadering van eigenaars buitengerechtelijk kunnen invoeren, zoals eerder geschreven. Immers het besluit wordt geacht nooit te hebben bestaan. Een eventuele verzoekprocedure bij de kantonrechter ter zake vernietigbaarheid

⁶⁸ Gerechtshof Amsterdam 18-06-1998, ECLI:NL:GHAMS:1998:AD2895.

⁶⁹ Het besluit kan in dit geval ook genomen zijn in strijd met wettelijke of statutaire bepalingen die het tot stand komen van besluiten regelen, ofwel zijn genomen in strijd met het reglement, niet zijnde het reglement dat deel uitmaakt van de akte van splitsing. Zie art. 2:15 lid 1 onder a en c j° art. 5:129 lid 2 BW.

⁷⁰ Rijssenbeek 2015, p. 257.

van het betreffende besluit is dan niet meer nodig; er is dan immers geen besluit meer.

Zoals eerder geschreven is het dan wel de vraag of de betreffende vergadering van eigenaars de vernietigbaarheid van haar besluit zal erkennen. Als zij dat niet doet, staan er voor de betrokken belanghebbende(n) twee wegen open: of men wendt zich tot de rechtbank met een vordering een verklaring voor recht af te geven dat het betreffende besluit nietig is of men wendt zich met een verzoek tot de kantonrechter om het betreffende besluit alsnog te laten vernietigen. Dit laatste moet, zoals eerder gemeld, binnen één maand na de dag waarop de verzoeker van het besluit heeft kennis genomen of kennis heeft kunnen nemen (art. 5:130 lid 2 BW). Als men eerst een procedure bij de rechtbank doorloopt en dit blijkt tevergeefs, is de termijn van één maand meestal al verstreken en kan het verzoekschrifttraject daarna niet meer gevolgd worden.

Doorloopt de betrokkene eerst de dagvaardingsprocedure bij de rechtbank en is dit tevergeefs, dan komt niet alleen het verzoekschrifttraject in de knel, men komt dan ook voor extra kosten te staan. Immers daar is procesvertegenwoordiging door een raadsman/vrouw verplicht.

Daarom is het in de praktijk vaak verstandig dat beide procedures tegelijk, parallel, doorlopen worden.⁷¹ Het voeren van twee procedures tegelijk kan echter wel voor de desbetreffende belanghebbende(n) veel extra spanning geven.

De vraag is nu of deze procedures wel parallel gevoerd mogen en kunnen worden, immers als de rechtbank als eerste een verklaring voor recht afgeeft dat het betreffende besluit nietig is, is de procedure bij de kantonrechter zinloos. Andersom, als de kantonrechter als eerste het besluit vernietigd, is de procedure bij de rechtbank zinloos.⁷²

Als er evenwel voor de verkeerde rechtsingang wordt gekozen, is dat niet (meer) fataal. Een verkeerd ingeleide procedure moet immers verwezen worden naar de juiste instantie in de juiste procedure (art 69 Rv).⁷³

In de literatuur werd ervoor gepleit dat als er zowel een vordering tot nietigverklaring als een verzoek tot vernietiging van een zelfde besluit van een vergadering van eigenaars wordt gedaan, het mogelijk moet zijn de

⁷¹ Zie Martens 1997, p. 168. Zie ook Mertens e.a. 2016, p. 402 e.v.

⁷² Zie hier ook: Rb Leeuwarden 08-12-2011, ECLI:NL:RBL EE:2011:BU7520. Op dit arrest kom ik later terug.

⁷³ Zie ook Mertens e.a. 2016, p. 404.

vordering en het verzoek in één gecombineerde kantongerechtprocedure in te dienen.⁷⁴

Uit de jurisprudentie⁷⁵ blijkt dat bij cumulatie van nietigheid en vernietigbaarheid de kantonrechter, op grond van het gestelde in art. 94 lid 2 Rv j° art. 93 onder d Rv, bevoegd is om in beide procedures te oordelen. Hij kan dus zowel een verzoek tot vernietiging van een besluit honoreren (of afwijzen) als een verklaring voor recht dat het besluit nietig is afgeven.

Op 1 januari 2002 is de “Wet organisatie en bestuur gerechten” in werking getreden.⁷⁶ Deze wet regelt de integratie van de kantongerechten in de rechtbanken.⁷⁷ Het kantongerecht werd een sector van de rechtbank. Vanaf dat moment is het niet meer de vraag of de rechtbank of de kantonrechter absoluut bevoegd is van een zaak kennis te nemen, maar welke sector van de rechtbank dat is.⁷⁸

De kantonrechters gingen niet alleen verzoeken om vernietiging van een besluit van een orgaan van de VvE beoordelen, maar ook vorderingen tot nietigverklaring daarvan, mits er een samenhang tussen beide zaken was en deze samenhang zich tegen aparte behandeling verzet.⁷⁹ Ook in hoger beroep heeft het gerechtshof een oordeel gegeven over een gecombineerde vordering tot nietigheid en een verzoek om vernietiging.⁸⁰

In 2014 kreeg de Rechtbank Midden-Nederland⁸¹ een zaak te behandelen waarin aan de kantonrechter werd verzocht een besluit van de vergadering van eigenaars van de VvE nietig te verklaren, dan wel te vernietigen. Nadat de kantonrechter had geoordeeld dat hij, op grond van art. 5:130 BW de bevoegde rechter was wat betreft de gevraagde vernietiging, overwoog hij:

⁷⁴ Zie Asser/Mijnssen, Van Velten & Bartels 5* 2008/561; Mertens *WPNR* 1996/6228; Van Velten *WPNR* 1996/6231 en Rijssenbeek 2015, p. 257. Zie ook Martens, e.a. 2016, p. 402-403.

⁷⁵ Zie bijv. Rechtbank Utrecht 12-02-2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM0088 (VvE Waardijnburg). De rechter is van mening dat de kantonrechter zich op grond van art. 93 aanhef en onder d Rv in deze bevoegd kan verklaren en dan, op grond van art. 94 lid 2 Rv, zowel het verzoek ter zake nietigheid als ter zake van de vernietiging kan behandelen en daarover kan beslissen. Zie rechtsoverweging 4.1. Een zelfde soort overweging kwam al voor in Rechtbank Arnhem van 24-05-2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BA7025. Rechtbank Assen 16-02-2011, ECLI:NL:RBASS:2011:BA6513; nadat de bevoegdheid van de kantonrechter inzake de nietigheid van het besluit in twijfel is getrokken overweegt de kantonrechter op gelijke wijze als boven aangehaald. Rechtbank Breda 15-01-2009, ECLI:NL:RBBRE:2009:BG9939 (VvE Ligapark); ook hier geeft de rechter een zelfde overweging als hier boven genoemd om zijn bevoegdheid aan te geven.

⁷⁶ *Stb.* 2001, 582.

⁷⁷ Zie ook *Kamerstukken II*, 2000/01, 27181, nr. 3.

⁷⁸ Zie Rijssenbeek 2015, p. 260.

⁷⁹ Rb Utrecht 12-02-2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:MB0088 (VvE Waardijnburg). Zie ook De Laat 2010.

⁸⁰ Gerechtshof Amsterdam 22-10-2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:3536 (VvE Admiraalstaete).

⁸¹ Rechtbank Midden-Nederland 15-01-2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:187.

“Artikel 94 lid 2 Rv bepaalt dat als een zaak meerdere vorderingen betreft waarvan tenminste ten aanzien van één van de vorderingen de kantonrechter bevoegd is, alle vorderingen door de kantonrechter worden behandeld en besloten, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.” (overweging 4.3). De kantonrechter beoordeelt dan of de vordering tot nietigheid wel in een verzoekschriftprocedure behandeld kan worden. Hij komt tot het oordeel dat het zowel uit het oogpunt van proceseconomie als uit het feit dat de oordelen omtrent nietigheid en vernietigbaarheid zo dicht bij elkaar liggen, de kantonrechter zich bevoegd echt van de zaak kennis te nemen en zowel over de nietigheid als op de vernietigbaarheid kan beslissen (overweging 4.4).

Toch waren en zijn er nog rechters die in hun uitspraken strikt de hand houden aan de scheiding tussen de twee verschillende procedures inzake nietigheid en vernietiging.

Een voorbeeld hiervan is een uitspraak van 01 oktober 2007 van de Rechtbank Utrecht, sector kanton, waarin werd geoordeeld over een verzoekschrift dat was ingediend bij de Kantonrechter Utrecht, waarin werd verzocht besluiten van de vergadering van eigenaren van een met name genoemde VvE die betrekking hadden op de exploitatierekening, de vaststelling van de begroting van die VvE en die van de service-bijdrage aan de VvE te vernietigen casu quo nietig te verklaren. De besluiten zouden volgens de verzoekers in strijd met de wet, de statuten en het reglement zijn genomen.

Een ander besluit van de zelfde vergadering van eigenaren waarvan ook vernietiging casu quo nietigverklaring werd verzocht was tot stand gekomen in strijd met de redelijkheid en billijkheid die door art. 2.8 BW wordt geëist. De Kantonrechter splitst het verzoek in een procedure gebaseerd op art. 5:124 lid 2 j° art. 2:14 lid 1 BW, waarin de nietigheid van de “financiële”-besluiten aan de orde moet komen en een procedure gebaseerd op art 5:130 j° art. 2:15 lid 1 BW waarin de vernietiging van het laatst genoemde besluit aan de orde komt.

De kantonrechter verwijst vervolgens de besluiten die nietig zouden kunnen zijn naar de Rechtbank Utrecht (sector civiel). De procedure daar dient volgens de regels van een dagvaardingsprocedure te worden voortgezet. Over het besluit waarvoor vernietiging is verzocht, geeft de kantonrechter zelf een beslissing.⁸²

De Rechtbank 's-Hertogenbosch, sector kanton, krijgt het verzoek een besluit van de vergadering van eigenaars nietig te verklaren. De kantonrechter

⁸² Zie Rb Utrecht 01-10-2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BG6985 (VvE Nieuwe hof).

verklaart de verzoeker niet ontvankelijk in zijn verzoek omdat voor een nietigverklaring een dagvaarding had moeten worden uitgebracht bij de sector civiel.

Nadat verzoeker heeft verklaard juridisch niet onderlegd te zijn en het verschil tussen vernietiging en nietigverklaring niet te kennen, oordeelt de kantonrechter het verzoekschrift te verstaan als een verzoek tot vernietiging van een besluit van de algemene ledenvergadering⁸³ van de VvE in de zin van art. 5:130 BW. Derhalve acht de kantonrechter zich bevoegd van het besluit kennis te nemen.⁸⁴

Bij de Rechtbank Noord-Holland, sector kanton, werd een verzoek ingediend om een besluit van de VvE te vernietigen, dan wel nietig te verklaren. De kantonrechter oordeelde eerst over zijn bevoegdheid en kwam tot de conclusie dat waar de nietigheid van het betreffende VvE-besluit werd ingeroepen, de rechtbank, sector civiel, bevoegd was en dat deze procedure met een dagvaarding had moeten worden ingeleid. Waar de vernietigbaarheid werd ingeroepen achtte de kantonrechter zich wel bevoegd. Daar gaf hij dan ook een oordeel over.⁸⁵

In een procedure voor de Rechtbank Leeuwarden waarin tegelijkertijd twee procedures werden gevoerd om een akte van splitsing te wijzigen, oordeelde de kantonrechter dat de wet niet verbiedt om twee procedures die tot hetzelfde resultaat kunnen leiden te voeren, maar dat daarbij moet gelden dat eerst de ene procedure moet zijn afgerond voordat de volgende wordt aangevangen. “Enkel in dat geval wordt de -onwenselijke- situatie voorkomen dat tegelijkertijd een oordeel moet worden gegeven over hetzelfde onderwerp door verschillende rechters (de kantonrechter en de “gewone” civiele rechter) in verschillende procedures (verzoekschrift- en dagvaardingsprocedure) en met gebruikmaking van verschillende toetsingsmaatstaven.”⁸⁶

Duidelijk is dat niet alle rechters de samenloop van nietigheid en vernietigbaarheid tegelijk, in één procedure, behandelen. Bij samenloop van aantastingsgronden zal de rechtszoekende dan ook moeten kiezen of hij beide procedures op een gemakkelijke manier wil combineren of op de omslachtigere manier twee afzonderlijke procedures aanhangig wil maken.⁸⁷

⁸³ De kantonrechter bedoelt hier kennelijk de “vergadering van eigenaars”.

⁸⁴ Rb 's-Hertogenbosch 06-04-2012, ECLI:NL:RBSHE:2012:BW1490. Zie ook De Laat 2012 a.

⁸⁵ Rechtbank Noord-Holland 04-06-2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:4766.

⁸⁶ Rechtbank Leeuwarden 08-12-2011, ECLI:NL:RBLEE: 2011: BU7520.

⁸⁷ Zie Mertens e.a. 2016, p. 403.

Dit alles overziende, komt de vraag op of de vordering ex art. 5:129 lid 1 j° art. 2:14 BW die mogelijk tot dezelfde uitkomst leidt als een verzoek ex art. 5:130 lid 1 j° 2:15 BW in een verzoekschrift zou kunnen worden ingediend. De Laat komt tot de conclusie dat het mogelijk is het onderscheid in absolute competentie tussen de sector kanton en de sector civiel van rechtbanken in zaken de appartementsrechten betreffende (Boek 5, titel 9 BW) op te heffen ten gunste van de sector kanton.⁸⁸

Het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” volgt de hiervoor genoemde jurisprudentie die de kantonrechter bevoegd acht. Het maakt aan de hiervoor genoemde lappendeken van rechterlijke uitspraken met verschillende resultaten een einde. Voor zowel de nietigheid als de vernietigbaarheid van een besluit wordt één procesinleiding voorgesteld, waarin beide procedures (vordering en verzoek) in één keer aanhangig gemaakt kunnen worden. Er moet wel voldoende samenhang tussen de vordering en het verzoek bestaan en de Nederlandse rechter moet bevoegd zijn van beide kennis te nemen (art 30b Rv nieuw).⁸⁹

De Laat merkt terecht op dat ondanks deze uniforme procesinleiding het onwenselijke verschil in procedures tussen nietigheid en vernietigbaarheid in VvE-zaken blijft bestaan.⁹⁰ Zodra de inleidende procedure achter de rug is worden de nietigheid en de vernietigbaarheid weer in afzonderlijke procedures behandeld, te weten de nietigheid in een dagvaardingsprocedure voor de sector civiel en de vernietiging in een verzoekschriftprocedure door de sector kanton.⁹¹

In de volgende paragraaf (3) ga ik in op de procedures zoals die op grond van dit wetsontwerp zullen gaan gelden.

2.4 Conclusie.

Bij een nietig besluit hoeft er door de stemgerechtigde(n) in principe geen actie ondernomen te worden. Soms echter is er onduidelijkheid over het al dan niet nietig zijn van het besluit. In dat geval is een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank nodig om een verklaring voor recht dat het besluit nietig is te krijgen.

⁸⁸ De Laat 2012 b.

⁸⁹ Klaassen 2016, P. 79.

⁹⁰ De Laat 2014.

⁹¹ Klaassen 2016, p. 74.

Is er sprake van een vernietigbaar besluit, dan moet de stemgerechtigde een verzoek tot de kantonrechter richten. Als de zaak ontvankelijk is, moet de kantonrechter de verzoeker, alle stemgerechtigden en de leden van de VvE oproepen om te worden gehoord. Bij die oproep moet een afschrift van het verzoek worden gevoegd. Dit kan een grote aanslag doen op de arbeidscapaciteit van de rechter en de griffie.⁹²

Voor de betrokkenen kan een oproep om te worden gehoord leiden tot spanningen en stress, waardoor de kans bestaat dat men zijn belangen niet zal behartigen.⁹³

Voor de rechterlijke macht, die steeds meer wordt verzocht efficiënt te werken en de doorlooptijd per zaak zo veel mogelijk te verkorten, als ook voor de betrokkene(n) is deze procedure frustrerend.⁹⁴

In de procedure voor de kantonrechter worden de verzoeker, de overige belanghebbenden(n) en de leden van de VvE opgeroepen voor verhoor. Zo is er een openbare behandeling van de zaak, waarbij de rechter de opgeroepen en verschenen personen hoort. Hierdoor wordt er voldaan aan het beginsel van openbaarheid en van directheid.

3. Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht.

In dit hoofdstuk ga ik kort in op de inspanningen die door verschillende regeringen van ons land in het verleden, maar ook nu nog, zijn ondernomen om de civiele procedure sneller en eenvoudiger te laten verlopen.

Al kort nadat in 1838 de Franse Code de procédure civile was omgezet in het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering begonnen er pogingen om de procedure te vereenvoudigen en de traagheid van de procedure te verhelpen.

Al in het Staatsblad van 7 juli 1896 werd een vereenvoudiging aangekondigd, namelijk de “Wet tot invoering van de zogenaamde Lex Hartogh tot vereenvoudiging van de procedure in burgerlijke zaken per 1 januari 1897.”⁹⁵

Wolthuis noemt nog een aantal pogingen tot vereenvoudiging van het

⁹² Denk hier bijv. aan het door Mertens gegeven voorbeeld van een VvE met 300 leden (zie voetnoot 57 op p. 18).

⁹³ Zie hier de voorbeelden in de jurisprudentie gegeven in voetnoot 60 op p. 18.

⁹⁴ Zie bijv. Jaarverslag rechtspraak 2014, p. 22/23 en Jaarverslag rechtspraak 2015, p. 12 op <www.jaarverslagrechtspraak.nl>, laatstelijk geraadpleegd op 12-07-2016.

⁹⁵ *Stb.* 1896, 103. Zie ook Wolthuis 2014, P. 3.

civiele procesrecht die slechts voor een deel en geleidelijk werden ingevoerd, zoals het Ontwerp-Gratema, dat in 1920 het licht zag, maar de ontwerpfase nooit is ontstegen. Toch zijn er wel een aantal voorstellen geleidelijk ingevoerd.⁹⁶ In 1947 werd de commissie-Dorhout Mees ingesteld. De voorstellen die deze commissie deed werden te vergaand gevonden en ook hier vonden slechts een paar voorstellen geleidelijk de weg naar wetgeving.⁹⁷

De pogingen om de civiele procedure verder te stroomlijnen en de doorlooptijden te bekorten werden voortgezet met het voorstel van “Wet tot wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, het Wetboek van Strafvordering en andere wetten in verband met de integratie van kantongerechten en de arrondissementsrechtbanken”,⁹⁸ dat bij Koninklijke Boodschap van 21 maart 1996 aan de Tweede Kamer werd gezonden. Het doel van de voorgestelde wet was te komen tot een eenvoudigere en efficiëntere civiele procedure, die laagdrempelig en minder formeel zou zijn.⁹⁹ Dit wetsvoorstel werd echter bij brief van 19 oktober 1998 door de minister weer ingetrokken.¹⁰⁰ Het wetsvoorstel bleek niet langer reële doelstellingen na te streven omdat er in een nieuw regeerakkoord concrete voorstellen tot modernisering van de rechtspraak waren opgenomen.¹⁰¹

Daarna werd bij Koninklijke Boodschap van 25 oktober 1999 het voorstel tot de “Wet Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg” bij de Tweede Kamer ingediend.¹⁰²

De regering heeft vervolgens de heren Asser, Groen en Vranken, later aangevuld met mevrouw Tzankova, opgedragen te onderzoeken welke verdere maatregelen er genomen konden worden om de civiele procedure verder te vereenvoudigen. Dit heeft in 2006 geresulteerd in een eindrapport met aanbevelingen.¹⁰³ Eén van die aanbevelingen betreft de samenvoeging van de dagvaardings- en verzoekschriftprocedure in een basisprocedure.¹⁰⁴

⁹⁶ Wolthuis 2014, p. 3.

⁹⁷ Wolthuis 2014, p. 4.

⁹⁸ *Kamerstukken II*, 1996/97, 24651, no. 2.

⁹⁹ *Kamerstukken II*, 1996/97, 24651, no. 3, P. 44 en 45.

¹⁰⁰ *Kamerstukken II*, 1996/97, 24651, no. 8.

¹⁰¹ *Kamerstukken II*, 1996/97, 24651, no. 7.

¹⁰² *Kamerstukken II*, 1999/00, 26855, no. 1 / 2.

¹⁰³ Asser, Groen & Vranken 2006. Ook te raadplegen op <WWW.WODC.NL> zoeken op “fundamentele herbezinning” - “01.020_vollledige tekst”. Zie ook *Kamerstukken II*, 2006/07, 30951, nr. 1

¹⁰⁴ Asser, Groen & Vranken 2006, p. 172. Zie ook Wolthuis 2014, p. 10.

Mertens merkt terecht op dat er in 2015 nog niet veel terecht is gekomen van de afschaffing van het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedures.¹⁰⁵

3.1 KEI.

In 2012 komt het KEI-project “Kwaliteit En Innovatie voor de rechtspraak” van de grond.¹⁰⁶ Dit project wil een bijdrage leveren aan het behoud van een goede en toegankelijke rechtspraak die eenvoudig en snel maar ook doelmatig en betaalbaar is en wil deze versterken. Het geeft een impuls aan de innovatie en digitalisering van de rechtspraak. Dit moet resulteren in een nieuwe, eenvoudige, begrijpelijke, flexibele, uniforme en digitale basisprocedure, aldus de minister.¹⁰⁷

Het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”¹⁰⁸ is in het kader van het KEI-project tot stand gekomen. Het werd bij Koninklijke Boodschap van 16 oktober 2014 aan de Tweede Kamer gezonden. De Tweede Kamer heeft dit wetsvoorstel, na wijziging, op 26-05-2015 aangenomen. De Eerste Kamer heeft het vervolgens op 12-07-2016 aangenomen, waarna het op 13-07-2016 in het Staatsblad is geplaatst. Het zal op een nader, bij Koninklijk Besluit te bepalen datum (gefaseerd) in werking treden.¹⁰⁹

Dit wetsvoorstel is (voorlopig) de laatste in een reeks van wetswijzigingen die allen tot doel hadden de traagheid van de civiele procedure te doorbreken.¹¹⁰

3.2 Conclusie.

In dit hoofdstuk is duidelijk gemaakt dat het vereenvoudigen en versnellen van de civiele procedure in de rechtspraak al een heel lang gekoesterde wens is, die nog niet is voltooid en die de verschillende regeringen met vallen en opstaan proberen te realiseren.

¹⁰⁵ Mertens e.a. 2016, p. 404.

¹⁰⁶ *Kamerstukken II*, 2012/13, 29279, no. 1-319.

¹⁰⁷ *Kamerstukken II*, 2012/13, 29279, no. 164, p. 2.

¹⁰⁸ *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, nr. 2.

¹⁰⁹ *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, no. 8; *Kamerstukken I*, 2015/16 (nr. 38), 34059, no. A; *Stb.* 2016, 288.

¹¹⁰ Zie bijv. Wolthuis 2014, p. 3.

4. Nietigverklaring / vernietiging zoals voorgesteld in het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”.

Nadat het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering”¹¹¹ bij Koninklijke boodschap van 16 oktober 2014 dus aan de Tweede Kamer was gezonden en door deze Kamer was aangenomen, is het bij Koninklijke Boodschap van 26 mei 2015 ter behandeling aan de Eerste Kamer gezonden.¹¹² In paragraaf 3.1 is al gesteld dat het in deze Kamer is aangenomen en dat de wet is afgekondigd in het Staatsblad, doch nog niet in werking is getreden. In de KNB preadviezen 2016 worden voorstellen gedaan om in het wetsvoorstel ook gestandaardiseerde termijnen voor het appartementsrecht op te nemen.¹¹³ Helaas is hiermee (nog) niets gedaan.

4.1 Nietig besluit.

Het wetsontwerp brengt geen verandering in de gronden waarop nietigheid van een besluit ontstaat. Nog steeds blijft gelden dat een besluit dat in strijd met de wet of de statuten is genomen nietig is (art. 5:124 lid 2 j° art. 2:14 lid 1 BW).

Ook het bepaalde in art. 5:129 lid 1 BW blijft van toepassing, zodat de splitsingsakte gelijk gesteld blijft met de statuten.

Omdat de splitsingsakte ook het splitsingsreglement bevat,¹¹⁴ geeft strijd met dit reglement ook nadat het desbetreffende wetsontwerp tot wet is verheven nietigheid van het besluit.

Voorts blijft gelden dat nietigheid van een besluit inhoudt dat het besluit van rechtswege niet geldt. Men hoeft zich er niet aan te houden. Het wordt geacht nooit genomen te zijn. Een bezoek aan de rechter is ook nu over het algemeen niet nodig. Men kan het besluit nog steeds gewoon negeren of het zelfstandig buitengerechtelijk nietig verklaren. Tegen een nietig besluit behoeft dus ook nadat het wetsvoorstel tot wet is verheven in principe geen actie te worden ondernomen.

¹¹¹ Volledig: voorstel tot “Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht”. *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, nr. 2.

¹¹² *Kamerstukken I*, 2014/15, 34059, nr. A.

¹¹³ Zie Martens e.a. 2016, P. 406. Op deze termijnen ga ik hier niet verder in.

¹¹⁴ Voor het opstellen van de splitsingsakte blijft de notaris ook in de nieuwe situatie gebruik maken van het op dat moment geldende “Modelreglement bij splitsing in appartementsrechten”.

Net als onder de huidige wetgeving is het onder de toekomstige wetgeving, zoals genoemd in het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht”, mogelijk dat men er pas jaren nadat het VvE-besluit is aangenomen en in werking is getreden, achter komt dat het besluit nietig is. Ook dan kan de nietigheid van het besluit alsnog ingeroepen worden door iemand die daar een redelijk belang bij heeft.¹¹⁵ Net zoals in de huidige wet noemt het wetsvoorstel geen termijn waarbinnen een beroep op de nietigheid moet worden gedaan.¹¹⁶

Ook nadat het wetsontwerp tot wet is verheven, zal degene die de nietigheid van een besluit inroept, naar de rechter moeten als de VvE de nietigheid van haar besluit niet erkend. Ook dan bestaan er voor hem dezelfde twee mogelijkheden als in de situatie zoals deze thans is, te weten, zelf, buitengerechtelijk, de nietigheid van het besluit inroepen of van de rechter vorderen een verklaring voor recht af te geven dat het besluit nietig is. Procedureel is er onder het wetsontwerp echter een groot verschil met de huidige wetgeving.

In paragraaf 2.3 heb ik gesteld dat de procedure ter verkrijging van een verklaring voor recht dat het besluit nietig is en de procedure ter vernietiging van het besluit vaak tegelijk, parallel in één procedures, doorlopen worden. Ik heb ook aangegeven dat uit de jurisprudentie blijkt dat deze praktijk door de ene rechter wel en door de andere rechter niet wordt aanvaard. De rechter vindt vaak dat bij cumulatie van nietigheid en vernietigbaarheid de kantonrechter in beide procedures bevoegd is.¹¹⁷ Toch zijn er rechterlijke uitspraken bekend, waarin de kantonrechter zich in dit soort gevallen niet bevoegd acht. Ik heb daar in paragraaf 2.3 al op gewezen.

Het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” codificeert de jurisprudentie waarin de kantonrechter zich bij cumulatie van nietigheid en vernietigbaarheid bevoegd acht. Zodra het wetsvoorstel wordt verheven tot wet zal het verschil tussen het instellen van een dagvaardingsprocedure en een verzoekschriftprocedure vervallen. De eiser of verzoeker begint de procedure dan door middel van een procesinleiding (art. 30a lid 1 Rv nieuw). Deze procesinleiding dient in principe langs elektronische weg te worden ingediend bij de rechter. Alle andere stukken,

¹¹⁵ Het is ook nu niet nodig dat het om een eigen belang gaat. Het hoeft ook nu geen lid of andere stemgerechtigde van de VvE te zijn die ageert. In een gemengd appartementencomplex (eigenaars/bewoners en huurders) kan het bijv. ook een huurder zijn.

¹¹⁶ Rijssenbeek 2015, p. 248/249.

¹¹⁷ Bijv. Rechtbank Arnhem, 24 mei 2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BA7025.

zoals bijv. bewijsstukken, moeten ook elektronisch worden ingediend. Deze verplichting geldt, ingevolge het toekomstige art. 30c lid 4 RV, niet voor natuurlijke personen en verenigingen die geen rechtspersoon zijn, zolang zij tenminste zelf niets elektronisch indienen en niet worden vertegenwoordigd door een professionele rechtsbijstandverlener. Deze laatste is verplicht tot elektronische communicatie. Maar als de natuurlijke, niet vertegenwoordigde persoon, eenmaal iets digitaal indient, dan moet hij of zij in principe ook de elektronische vorm van communicatie blijven volgen.¹¹⁸

Na het indienen van de procesinleiding bepaalt de rechter de dag en tijd waarop de mondelinge behandeling zal plaatsvinden. Hij beveelt de oproeping van de verzoeker, de andere belanghebbende(n) en de leden van de VvE (art. 30j lid 2 en 3 Rv nieuw), tenzij de rechter zich direct onbevoegd verklaart, hij de eiser of verweerder niet-ontvankelijk vindt of hij het verzoek direct toewijst (art. 30j lid 5 Rv nieuw).

4.2 Vernietigbaar besluit.

Wordt de kantonrechter verzocht een VvE-besluit te vernietigen, dan geldt bij het indienen van het verzoek, het in de voorgaande paragraaf gestelde onverminderd. Er is immers in de situatie nadat het wetsontwerp tot wet is verheven slechts één procesinleiding.

De verzoeker dient zijn verzoek in principe digitaal in bij de rechtbank, sector kanton (art. 30 c lid 1 Rv nieuw).

Het digitale procederen en het indienen van de (proces)stukken via de elektronische weg wordt in de nieuwe procedure de verplichte hoofdregel.¹¹⁹

Er is een uitzondering op deze regel gemaakt voor niet professionele partijen. Die zullen hun stukken, indien gewenst, op papier mogen blijven indienen. Deze uitzondering geldt weer niet voor particuliere rechtspersonen, zoals bijv. verenigingen (art 30c lid 4 Rv nieuw). Zodra men een stuk digitaal heeft ingezonden wordt men geacht daarmee te hebben aangegeven dat men digitaal wil communiceren en vervalt de genoemde uitzondering.¹²⁰

De rechtzoekende die geen professionele partij is, kan een procedure starten door het invullen van een door het gerecht, via het web-portaal, "Mijn

¹¹⁸ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 63.*

¹¹⁹ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 35.*

¹²⁰ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 62.*

rechtspraak”¹²¹ aangeboden digitale formulier. Het document dat zo ontstaat vormt, na digitale verzending, de procesinleiding (of het bezwaarschrift).¹²² Deze procesinleiding combineert de thans nog geldende afzonderlijke dagvaarding en verzoekschrift. De stukken die ter onderbouwing van het standpunt dienen, moeten ook digitaal ingediend worden. Betrokkenen bij een verzoek kunnen, net als andere bij een procedure betrokken partijen, toegang krijgen tot (een onderdeel van) het digitale dossier, dat ook te vinden is op het web-portaal “Mijn Rechtspraak”.¹²³

Met de procesinleiding kunnen gelijktijdig zowel een vordering als een verzoek aan de rechter worden voorgelegd, als er maar een Nederlandse rechter is die in beide gevallen bevoegd is (art. 30b Rv nieuw).¹²⁴

Als in een gecombineerde procedure (een deel van) een vordering of een verzoek onder de kantonrechter valt en een ander deel onder een andere civiele rechter, dan wordt, aldus de MvT, de hoofdregel van art. 94 lid 2 Rv gevolgd. Dat wil zeggen dat als het gaat om vorderingen of verzoeken die naar hun aard bij de kantonrechter thuishoren, deze kantonrechter ook bevoegd is kennis te nemen van de andere vorderingen en/of verzoeken, als de samenhang tussen de vorderingen en verzoeken zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.

Op dezelfde wijze als bij de nietigheid bepaalt de rechter, ook bij een verzoek om vernietiging, na het indienen van de procesinleiding de dag en tijd waarop de mondelinge behandeling zal plaatsvinden. Hij beveelt vervolgens de oproeping van de verzoeker, de leden van de VvE en de andere belanghebbenden (art. 30j lid 2 en 3 Rv nieuw), tenzij de rechter zich direct onbevoegd of de verzoeker of verweerder niet-ontvankelijk verklaart, of hij het verzoek direct toewijst (art. 30j lid 5 Rv nieuw).

De griffier roept de verzoeker en alle stemgerechtigden schriftelijk op (art. 5:130 lid 3 BW / art. 271 Rv wetsontwerp).¹²⁵ De oproepingsbrief wordt

¹²¹ Te vinden op <WWW.rechtspraak.nl> → rechtspraak. Zie ook Jaarplan van de rechtspraak 2016, p. 8. Te vinden op <<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/jaarplan-van-de-Rechtspraak-2016.pdf#search=jaarplan%20van%20de%20rechtspraak%202016>>, laatstelijk geraadpleegd op 14-7-2016.

¹²² *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 32.

¹²³ Te vinden op <WWW.rechtspraak.nl> → rechtspraak. Zie ook Jaarplan van de rechtspraak 2016, p. 8. Te vinden op <<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/jaarplan-van-de-Rechtspraak-2016.pdf#search=jaarplan%20van%20de%20rechtspraak%202016>>, laatstelijk geraadpleegd op 14-7-2016.

¹²⁴ *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 60.

¹²⁵ Zie ook *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 20.

verzorgd en verzonden door de Griffie van het gerecht waar de zaak dient.¹²⁶ Deze brief bevat een mededeling dat de opgeroepene ook digitaal mag reageren. De brief bevat een instructie hoe dit te doen.¹²⁷ Wordt er daadwerkelijk digitaal gereageerd, dan verloopt de verdere communicatie met de rechter uitsluitend nog digitaal.

De civiele basisprocedure kenmerkt zich, zodra het wetsontwerp tot wet is verheven, door een standpuntuitwisseling in één schriftelijke ronde. In de procesinleiding wordt door de verzoeker een verzoek geformuleerd, waarop de betrokkene kan reageren met een verweerschrift (art. 30k lid 1 Rv nieuw)¹²⁸. Na deze schriftelijke ronde vindt er, in principe, een mondelinge behandeling plaats,¹²⁹ waarin de rechter de zaak met partijen bespreekt. Vervolgens doet de rechter uitspraak. Dat kan een mondelinge uitspraak zijn. De basisprocedure kan aangevuld worden met bijv. extra schriftelijke- of mondelinge rondes¹³⁰ maar kan ook worden bekort, bijv. door de mondelinge behandeling achterwege te laten (zie art. 30j lid 6 Rv nieuw). De kantonrechter kan dit op eigen initiatief doen, zo blijkt uit genoemd artikellid. Hij moet de partijen wel wijzen op hun recht om te worden gehoord (art. 30j lid 6 Rv nieuw).

De MvT bij het wetsontwerp vermeldt dat het grondrecht van hoor- en wederhoor en het beginsel van een eerlijke en gelijke behandeling, zoals genoemd in art. 6 lid 1 EVRM¹³¹ in de procedure zoals deze gaat gelden als het wetsontwerp is aangenomen, gewaarborgd blijft.¹³² De vraag is echter of dit het geval is. Hierop ga ik in hoofdstuk 5 nader in.

Rond de procedure zoals deze gaat gelden wanneer het onderhavige wetsontwerp wordt aangenomen, zijn ook nieuwe termijnen voor het verrichten van de proceshandelingen gesteld. Deze laat ik hier onbesproken omdat deze voor het doel van dit onderzoek niet van belang zijn.¹³³

In veel kantonzaken is het houden van een mondelinge behandeling niet proportioneel, stelt de MvT. Daarom, zo gaat het verder, is voor kantonzaken gekozen voor het uitgangspunt dat de rechter kan bepalen dat de

¹²⁶ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 22.*

¹²⁷ Dit verloopt dan via het digitale portaal “Mijn rechtspraak”, waartoe hij een toegangscode ontvangt. “Mijn rechtspraak” is een onderdeel van <WWW.Rechtspraak.nl>.

¹²⁸ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 23.*

¹²⁹ De rechter kan daar, om hem moverende redenen, van afwijken. Zie Albers en Schlössels, *RMThemis* 2016/2, p. 87.

¹³⁰ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 23.*

¹³¹ Zie ook art. 14 lid 1 IVBPR en art. 19 Rv.

¹³² *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 24.*

¹³³ Voor een commentaar op deze termijnen en voorstellen voor verbetering daarvan verwijs ik naar Mertens e.a. 2016, p. 405-406.

mondelinge behandeling achterwege blijft. Partijen moeten dan wel op de mogelijkheid van een mondeling behandeling zijn gewezen, maar daar, binnen een door de rechter te stellen termijn, niet voor hebben gekozen. De minister vindt dat deze werkwijze in overeenstemming is met art. 6 EVRM, omdat het recht op mondelinge behandeling van de zaak (“oral hearing”), zoals dat is vastgelegd in het betreffende artikel, niet absoluut is ¹³⁴ (zie art. 30j lid 6 Rv nieuw).

Als de kantonrechter meent dat de zaak die voor hem ligt, zich leent voor een mondelinge uitspraak, dan moet hij wel een mondelinge behandeling houden (art. 30p lid 1 Rv nieuw).

4.3 Conclusie

In de situatie nadat het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” is aangenomen, wordt er aanvankelijk geen onderscheid gemaakt tussen de dagvaardingsprocedure bij de rechtbank en de verzoekschriftprocedure bij de kantonrechter. In beide gevallen wordt de procedure begonnen met een procesinleiding. Deze kan door een particulier die zich niet laat vertegenwoordigen door een professionele rechtshulpverlener¹³⁵ digitaal of schriftelijk worden ingediend. In deze procesinleiding kunnen ook een dagvaardingsprocedure en een verzoekschriftprocedure tegelijk worden ingediend, als ze tenminste verband met elkaar houden en een Nederlandse rechter bevoegd is. Hierna worden de beide verschillende procedures weer gesplitst en of door de rechtbank behandeld (dagvaardingsprocedure) of door de kantonrechter (verzoekschriftprocedure) tenzij de beide procedures met elkaar verweven zijn. In dat geval kan één en dezelfde rechter over beide procedures oordelen.

Voor de betrokken stemgerechtigde(n) lijkt de processituatie te verbeteren. Men kan zelfstandig, achter de eigen computer, in de eigen vertrouwde omgeving en op een tijdstip dat het hun uitkomt, de vragen van de rechter beantwoorden.

Voor de rechter wordt het ook beter. Hij (of zij) hoeft geen tijdrovende verhoren met de betrokkene(n) meer te houden. Dat is tijdwinst, waardoor de procedure bekort kan worden. Er is in principe slechts één schriftelijke (of digitale) ronde, gevolgd door één mondelinge behandeling. Deze laatste is dan in principe openbaar.

¹³⁴ *Kamerstukken II 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 70.*

¹³⁵ Deze moet het digitaal indienen.

De kantonrechter kan in de nieuwe situatie ook zelfstandig besluiten de mondelinge en daarmee openbare behandeling van de zaak achterwege te laten. Ook dit is tijdswinst voor de rechter, maar dat lijkt te wringen met het openbaarheids- en directheidsbeginsel dat uit art. 6 lid 1 EVRM wordt afgeleid. Immers bij het hanteren van een geheel digitaal dossier is de pers en het publiek niet langer in staat alle onderdelen van de zitting te volgen.¹³⁶

5. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen beide procedures.

Dit hoofdstuk bevat noodzakelijkerwijs enkele herhalingen uit voorgaande hoofdstukken.

Zoals uit de titel van het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” blijkt, beoogt het digitaal procederen vooral de toegang tot de rechter en het procederen zelf te vereenvoudigen en daardoor tijdswinst in de rechterlijke procedure te boeken.¹³⁷ Het wetsvoorstel komt immers voort uit het vernieuwingsprogramma Kwaliteit En Innovatie (KEI).

Tussen de geldende regelingen en de voorgestelde regeling zijn belangrijke verschillen.

In de huidige procedure wordt een zaak die voor de rechtbank dient, ingeleid met een dagvaarding. Aan de dagvaarding worden wettelijke eisen gesteld en er is procesvertegenwoordiging door een professionele procesvertegenwoordiger¹³⁸ nodig.

Een zaak die thans voor de kantonrechter dient kan ook ingeleid worden met een verzoekschrift. Aan een verzoekschrift worden minder eisen gesteld en verplichte vertegenwoordiging is bij de kantonrechter niet nodig.

Indien het niet duidelijk is of kan worden volstaan met een verzoekschriftprocedure, zoals bij de vernietiging of het nietig later verklaren van een besluit van de VvE, is het thans raadzaam om zowel een verzoekschriftprocedure bij de kantonrechter te beginnen als ook een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank. Dit wil dus zeggen dat er twee afzonderlijke procedures gestart moeten worden. De kantonrechter heeft echter in verschillende procedures geoordeeld dat in een geval als hier bedoeld de twee procedures in één keer ingediend kunnen worden bij één en

¹³⁶ Van den Hoogen 2007, p. 10.

¹³⁷ Zie Jaarplan van de rechtspraak 2016, p. 7.

¹³⁸ Meestal een advocaat.

dezelfde rechter, die daar dan ook een beslissing over kan geven.¹³⁹ Uit de eerder aangehaalde jurisprudentie bleek al dat niet alle kantonrechters dit standpunt delen.

In het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” is deze jurisprudentie gecodificeerd. In art. 30a lid 1 Rv (nieuw) wordt bepaald dat de eiser of verzoeker zijn vordering of verzoek indient door middel van een procesinleiding. Vervolgens stelt art. 30b lid 1 Rv (nieuw) dat er in de procesinleiding zowel een vordering als een verzoek ingediend kan worden, maar ook beiden. Het is in het laatste geval, wel noodzakelijk dat er tussen de vordering en het verzoek een samenhang bestaat en een Nederlandse rechter bevoegd is.

Na het indienen van de zaak via de procesinleiding is de uniformiteit eigenlijk alweer afgelopen. De dagvaardingsprocedure en de verzoekschriftprocedure gaan hier weer elk hun eigen weg. Klaassen meldt terecht dat het jammer is dat de beide procedures na de inleiding niet samengevoegd blijven.¹⁴⁰ De minister had dit in zijn brief aan de Tweede Kamer betreffende “Rechtsstaat en Rechtsorde” wel aangekondigd.¹⁴¹

In de procedure die voor de rechter volgt, is, zoals deze thans is voorgeschreven, de openbaarheid en directheid gewaarborgd. Immers art. 19 Rv stelt dat de rechter partijen over en weer in de gelegenheid stelt hun standpunten naar voren te brengen en toe te lichten. Ook kunnen zij zich uitspreken over elkaars standpunten. Omdat de terechtzitting openbaar is, kan het publiek zelf controleren hoe de rechter tot zijn oordeel komt. De rechter zelf ondervraagt de partijen (eiser/verzoeker en verweerder/betrokkene) en kan zich zo, mede via de non-verbale communicatie, zelf een oordeel vormen over de standpunten. Zo is ook de directheid gewaarborgd.

Daarentegen kan in de voorgestelde nieuwe procedure de openbaarheid en de directheid in het gedrang komen. Art. 30j lid 6 Rv (nieuw) stelt immers dat de rechter met instemming of op verlangen van partijen de mondelinge behandeling achterwege kan laten. Dit geldt kennelijk voor de procedure voor de rechtbank sector civiel, want het beoogde artikel stelt verder dat de kantonrechter in zaken die aan zijn jurisdictie zijn onderworpen zelfstandig kan bepalen dat de mondelinge behandeling achterwege blijft. Hij moet

¹³⁹ Bijv. Rechtbank Utrecht sector kanton 12 februari 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM0088; Rechtbank Alkmaar (kantonrechter) 01 oktober 2008, nr. 265265 te vinden op <https://www.navigators.nl/document/id262820081001265265ejverz08130fzmrvr20083dosred?ctx=WKNL_CSL_200>, laatstelijk geraadpleegd op 16-07-2016.

¹⁴⁰ Klaassen, *RMThemis* 2016-2, p. 83.

¹⁴¹ *Kamerstukken II* 2012/13, 29279, 164, p. 4.

partijen wel wijzen op hun recht om te worden gehoord. Als zij echter niet binnen een door hem te stellen redelijke termijn reageren, wordt de openbare behandeling achterwege gelaten. De MvT bij het wetsontwerp zegt daarover dat in veel kantonzaken het houden van een mondelinge behandeling niet proportioneel is. Daarom is, aldus de MvT, gekozen voor het uitgangspunt dat de rechter kan bepalen dat de mondelinge behandeling achterwege blijft, als de partijen, nadat zij erop zijn gewezen dat zij het recht hebben om te worden gehoord, daar niet om verzoeken.¹⁴² Waaruit het niet proportionele blijkt, blijft in de MvT onbesproken. Ik ben van mening dat de mondelinge behandeling zeker wel proportioneel is, gezien het grote belang van de non-verbale waarnemingen door de rechter in de door hem te maken afwegingen bij zijn beschikking.¹⁴³

5.1 De voor- en nadelen.

Gezien vanuit het oogpunt van de VvE en gelet op de behoefte aan werkdrukvermindering bij de gerechten, lijkt de procedure zoals deze is voorgesteld in het wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” een aantal voordelen te hebben ten opzichte van de procedure zoals deze thans bestaat, maar er lijken ook nadelen te zijn.

Voordelen.

- De digitale procedure lijkt sneller te kunnen verlopen waardoor er voor de gerechten meer tijd beschikbaar komt voor andere procedures. Dit zal zeker gelden als de procedure geheel digitaal zal verloopt. De procedure zal daardoor ook een kostenbesparing opleveren.¹⁴⁴
- Voor de opgeroepen VvE-leden en andere belanghebbenden zal het meestal prettig zijn om op een tijdstip dat het hen uitkomt, achter de eigen computer en in de vertrouwde omgeving de vragen van de rechter te beantwoorden. Een tijdrovende gang naar het gerechtsgebouw is niet meer nodig.

Nadelen.

- Bij een geheel digitale procedure, waarbij er dus geen openbare behandeling van de zaak plaats vindt en waarbij de belanghebbenden

¹⁴² *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 70.

¹⁴³ Van Dijk, Gemeente.nu, 31 maart 2016. Te vinden op <<http://www.gemeente.nu/Organisatie/Opinie/2016/3/Non-verbale-dienstverlening-onderschat-het-niet-2782447W/>>, laatstelijk geraadpleegd op 2 april 2016.

¹⁴⁴ Dit lijken de (neven) doelstellingen van het wetsontwerp. Zie *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 1.

dus ook niet meer mondeling gehoord worden lijkt de democratische controle op de rechtspraak het kind van de rekening te worden. Het publiek heeft dan immers geen inzicht meer in de redeneerwijze van de rechter.

- Bij een niet aan een partij toerekenbare verstoring van het digitale systeem, wordt van deze partij toch een eigen verantwoordelijkheid verwacht. Als het digitale verzenden niet lukt, kan deze partij het niet bij een poging laten. Van de indiener wordt verwacht dat hij meerdere keren per dag opnieuw gaat proberen het stuk in te dienen.¹⁴⁵ Het komt mij voor dat dit weer tot de nodige spanningen bij de particuliere indiener kan leiden.

5.2 Conclusie.

De procedure zal er ontegenzeggelijk eenvoudiger op worden, zowel voor de rechterlijke macht als voor de verzoeker/eiser en de betrokkene/verdediger. Dit zal ongetwijfeld tot een tijdsbesparing voor de rechterlijke macht leiden. De rechter zal de betrokkene die gebruik maakt van de mogelijkheid om digitaal zijn verzoek/eis en/of opmerkingen/verklaring in te dienen, niet meer rechtstreeks in de ogen kunnen kijken en daardoor de non-verbale “verklaring” van betrokkene(n) missen.

Voor de betrokkene(n) zal er naar alle waarschijnlijkheid minder stress zijn en zal er meer ruimte zijn om zijn/haar belangen te behartigen.

Het lijkt er op dat de openbaarheid en directheid van de rechtszittingen in het gedrang komen.

6. Art. 6 lid 1 EVRM en het openbaarheids- en directheidsbeginsel.

In hoofdstuk 4 hebben we gezien dat de (kanton)rechter de mogelijkheid krijgt om de mondelinge behandeling van een zaak, onder voorwaarden,¹⁴⁶ over te slaan. In dit hoofdstuk ga ik onderzoeken of daarmee het openbaarheidsbeginsel en het directheidbeginsel geweld wordt aangedaan.

¹⁴⁵ Zie art. 9 Concept Besluit digitalisering burgerlijk procesrecht en bestuursprocesrecht en p. 14 van de nota van toelichting daarop. Te vinden op <<https://www.recht.nl/nieuws/staatsrecht/115908/concept-besluit-digitalisering-burgerlijk-procesrecht-en-bestuursprocesrecht/>> laatstelijk geraadpleegd op 15-07-2016. Zie ook Albers en Schlössels, *RMThemis* 2016-2, p. 92.

¹⁴⁶ Partijen moeten gewezen worden op het recht om te worden gehoord, art. 30j lid 6 Rv (nieuw).

De wetgever stelt in de MvT¹⁴⁷ bij het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” dat het onder voorwaarden achterwege laten van de mondelinge, en daarmee openbare, behandeling in overeenstemming is met art. 6 EVRM. Het in dit artikel neergelegde recht op mondelinge behandeling is niet absoluut, gaat de MvT verder. Als bewijs voor deze stelling verwijst de wetgever dan naar de jurisprudentie van het EHRM en wel naar EHRM 23 november 2006, nr. 73053/01, AB 2007/51, (Jussila t. Finland).

Het recht dat in art. 6 EVRM wordt beschermd valt uiteen in twee delen, te weten:

- a. het vaststellen van de burgerlijke rechten en verplichtingen (civil rights and obligations);
- b. de gegrondheid van een ingestelde vervolging (criminal charge).

In het in de MvT genoemde arrest Jussila t. Finland, wordt geoordeeld over een bestuurlijke (fiscale) boete. De heer Jussila had van de Finse fiscus een dergelijk boete opgelegd gekregen, wegens fouten in zijn boekhouding. Jussila verzocht in de procedure gehoord te worden, maar zijn verzoek werd afgewezen. Hij wendde zich tot het EHRM omdat hij vond dat hij ten onrechte niet was gehoord. Het Hof was van oordeel dat er, ondanks de geringe zwaarte van de boete, sprake was van een ingestelde vervolging (“criminal charge”) in de zin van art. 6 EVRM.¹⁴⁸ Het Hof overweegt dat het fundamentele recht om te worden gehoord niet mag worden gezien als een absoluut recht. De omstandigheden van het geval kunnen aanleiding geven af te zien van het horen. Die omstandigheden waren hier aanwezig. Er was in dit geval een voldoende betrouwbaar rapport van een belastingambtenaar dat de grondslag vormde voor de boete. Klager had de mogelijkheid gehad om een verzoek tot verhoor in te dienen. De afwijzing van dit verzoek was voldoende gemotiveerd. Ook had klager voldoende ruimte gehad om schriftelijke opmerkingen te maken en ten slotte was de boete van “lichte” aard. Het Hof wees de klacht van Jussila dan ook af.

Het arrest is door meerdere juristen voorzien van een noot.

Barkhuysen en Van Emmerik geven in hun noot aan dat dit arrest de wetgever de mogelijkheid geeft om te differentiëren in de rechtsbescherming en deze zo op het gewenste niveau te brengen. Voor de mate van gelding van de rechtsbescherming die art. 6 EVRM biedt, kan aangesloten worden bij de zwaarte, en dus de ingrijpendheid, van de betreffende sanctie.

¹⁴⁷ *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, blz. 70.

¹⁴⁸ In de Nederlandse vertaling van het EVRM wordt gesproken over “een tegen hem ingestelde vervolging”.

Het EHRM vindt dat een bestuurlijke boete onder omstandigheden niet de harde kern van het (geen “hard-core”) strafrecht vormt. In een dergelijk geval behoeven, aldus het Hof in deze uitspraak, niet alle waarborgen van art. 6 EVRM ten volle te worden gegarandeerd.¹⁴⁹

Feteris stelt in zijn noot onder het hier bedoelde arrest¹⁵⁰ dat het EHRM in de ruime werkingssfeer van art. 6 EVRM ruimte ziet voor een gedifferentieerde toepassing van deze bepaling. Het Hof overweegt in overweging 43 dat in zaken die niet tot de harde kern van het strafrecht behoren, de mogelijkheid bestaat de eisen van een behoorlijk proces minder strikt toe te passen. Kennelijk maakt het Hof hier binnen art. 6 EVRM onderscheid tussen basiseisen die in alle zaken gelden en minder zwaarwegende eisen die niet altijd van toepassing zijn, aldus Feteris.

De vraag die zich hier aandient is of het Hof in zijn uitspraak alleen het oog had op een strafrechtelijke- of bestuursrechtelijke vervolging, en differentiatie tussen zware en minder zware strafrechtelijke - en bestuursrechtelijke delicten¹⁵¹ aanbrengt, of ook ziet op (andere) civiele rechtsgebieden, zoals het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen.

In rechtsoverweging 41 van het betreffende arrest stelt het Hof dat de verplichting om een hoorzitting te houden niet absoluut is. Hiermee geeft het Hof naar mijn mening ook aan dat de openbare behandeling van de zaak geen absolute eis is. Ook de directheid vindt het Hof hiermee, als ik het goed zie, niet absoluut noodzakelijk.

Het Hof gaat dan verder met te stellen dat een mondelinge behandeling niet nodig is als er bijv. geen probleem is met de geloofwaardigheid van de feiten en als deze niet betwist worden.

In haar rechtsoverweging 43 stelt het Hof verder dat de eisen genoemd in art. 6 EVRM het meest strikt zijn in de sfeer van het strafrecht.

Barkhuysen en Van Emmerik wijzen er in hun eerder genoemde noot onder het arrest ook op dat geschillen over een belastingoplegging niet vallen onder de “burgerlijke rechten en verplichtingen” die in art. 6 lid 1 EVRM worden genoemd.

¹⁴⁹ Barkhuysen, Van Emmerik e.a. 2014, blz. 19 (voetnoot 3) en blz. 24.

¹⁵⁰ Zie *BNB* 2007/150 p. 2603-2620. Ook te vinden op: <https://www.navigators.nl/document/inod51fe7f351906a6a6b53d32832180ae29?ctx=WKNL_CSL_17>, laatstelijk geraadpleegd op 16-07-2016.

¹⁵¹ Wat in dit kader onder “zware- en minder zware strafrechtelijke delicten” moet worden verstaan zal in de jurisprudentie verder uitgekristalliseerd moeten worden.

Wat zijn dan wel die “burgerlijke rechten en verplichtingen”? Het begrip is niet vastomlijnd. Voor de afbakening is de objectieve aard van het recht of de verplichting het belangrijkste criterium.¹⁵² De Nederlandse burgerlijke procedure valt in ieder geval onder de werking van art. 6 EVRM waarbij aangetekend moet worden dat de werking van dit artikel nog steeds niet geheel uitgekristalliseerd is.¹⁵³

Eerder is al gesteld dat art. 6 EVRM een ruim bereik heeft. Zo blijkt uit de jurisprudentie van het EHRM dat dit artikel niet beperkt is tot contentieuze procedures maar alle procedures omvat die het bepalen van de rechten en plichten van burgers betreffen en dat dit artikel zeker ook van toepassing is op rekestprocedures.¹⁵⁴

Op 27 september 2015 bevestigde het EHRM haar in het arrest Jussila gegeven zienswijze nog eens. Het Hof blijft opteren voor differentiatie bij de toepassing van de rechtswaarborgen van art. 6 EVRM.¹⁵⁵

Eén van de eisen die bij de vaststelling van de burgerlijke rechten en verplichtingen uit art. 6 EVRM voortvloeit, is het recht op een eerlijke behandeling van de zaak. Deze eerlijke behandeling houdt onder andere het eerlijk en op evenwichtige wijze horen van partijen in.¹⁵⁶ Dit betekent dat partijen in voldoende mate en op gepaste wijze in de gelegenheid worden gesteld om zich tegenover de rechter zowel in feitelijke als in juridische zin over de zaak uit te laten.¹⁵⁷ Dit recht om gehoord te worden vormt het uitgangspunt. De MvT bij het wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” vermeldt immers dat de mondelinge behandeling het hart vormt van de nieuwe basisprocedure.¹⁵⁸ Afwijken daarvan is wel mogelijk, aldus de bedoelde MvT.

Het wetsontwerp geeft de mogelijkheid om dat te doen. Al eerder heb ik gesteld dat de rechter de openbare behandeling van de zaak, na overleg met de betrokkene achterwege kan laten en dat de wetgever dit in

¹⁵² Smits 2008, p. 40.

¹⁵³ Zie ook Smits 2008, blz. 40.

¹⁵⁴ EHRM 16 juli 1971, Ringeiser v. Oostenrijk, serie A, 13; EHRM 28 juni 1978, König v. Duitsland, serie A, 27, *NJ* 1980/54; EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere v. België, serie A, 43; EHRM 24 oktober 1979, Winterwerp v. Nederland, serie A, 33, *NJ* 1980, 114.

¹⁵⁵ EHRM 27 september 2011, AB 2012, 9 (Menarini Diagnostics S.R.L. t. Italië) m.nt. Barkhuysen en Van Emmerik.

¹⁵⁶ Smits 2008, p. 95.

¹⁵⁷ Smits 2008, p. 102.

¹⁵⁸ *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, p. 70.

overeenstemming met art. 6 EVRM vindt. De minister geeft als argument daarvoor dat het in dit artikel neergelegde recht op een openbare behandeling van de zaak niet absoluut is. Hij wijst daarbij, het is al eerder gesteld, op het arrest Jussila tegen Finland, gewezen door het EHRM op 23 november 2006.^{159 160}

Het betreffende arrest is gewezen in een geschil over belastingafdracht. Uit het arrest blijkt dat het EHRM bij de naleving van art. 6 EVRM allereerst van mening is dat een openbare mondelinge behandeling het fundamentele beginsel vormt (overweging 40). Het Hof stelt verder inderdaad dat de verplichting daartoe niet absoluut is. Er kunnen, aldus het Hof, procedures zijn waarin een mondelinge behandeling niet nodig is. Dit kan, gaat het Hof verder, bijv. het geval zijn wanneer er geen problemen zijn met de geloofwaardigheid van de feiten en deze ook niet betwist worden, zodat de rechtbank kan beslissen op basis van de schriftelijke stukken (overweging 41).

Het EHRM stelt wel dat het overkoepelende beginsel van billijkheid, zoals altijd, ook hier de belangrijkste overweging moet zijn om de zaak niet in het openbaar te behandelen.

Het EHRM overweegt dat de mondelinge behandeling wel is waar niet altijd nodig is, maar wel het meest strikt is in de sfeer van het strafrecht (overweging 43).

Als we het bovenstaande beschouwen lijkt de minister in zijn MvT bij het wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” de spijker op de kop te hebben geslagen. Daarmee zou het bepaalde in art.30 lid 6 van de hier besproken ontwerpwet aan de vereisten van art. 6 EVRM voldoen.

Het door de minister bedoelde arrest handelt over een bestuurlijke boete uit het fiscale recht. Het geeft aanleiding om aan te nemen dat vergrijp- en verzuimboetes een “crimineel” (strafrechtelijk of bestuursrechtelijke boete) karakter hebben in de zin van art. 6 EVRM. Uit overweging 43 van het arrest blijkt dat het EHRM, gezien de ruime werkingssfeer van art. 6 EVRM, ruimte ziet voor een gedifferentieerde toepassing van dit artikel. Er bestaat naar het oordeel van het EHRM, in gevallen die niet tot de harde kern van het strafrecht behoren, een mogelijkheid om de eisen van een behoorlijk proces minder strikt toe te passen.

Dit is de eerste keer dat het EHRM dit zo stelt. Voordien nam het Hof het standpunt in dat alle soorten strafbare feiten, van de eenvoudigste tot de

¹⁵⁹ EHRM 23 november 2006, nr. 73053.01, AB 2007/51, Jussila t. Finland.

¹⁶⁰ *Kamerstukken II* 2014/15, 34059, nr. 3, p. 70.

meest complexe, onder de voorschriften van art. 6 EVRM vielen. Er kon niet vanaf geweken worden.¹⁶¹ Het EHRM heeft de toepassing van art. 6 EVRM wel mede afhankelijk gesteld van het belang dat voor de betrokken burger op het spel staat. Hoe kleiner het belang, hoe lichter de eisen van de rechtsbescherming konden zijn aldus ook Feteris in zijn noot.¹⁶²

Uit genoemde annotatie blijkt ook dat het Hof in zijn arrest Jussila geen duidelijke afbakening van zaken waarin de lichtere eisen mogen worden gehanteerd geeft. Het is onduidelijk hoe en waar het Hof de grens trekt.

Wel is van belang dat het Hof zijn beslissing, dat een zaak zonder zitting afgedaan kan worden, mede baseert op de overweging dat de geschilpunten in die zaak adequaat konden worden beslist op basis van de schriftelijke stukken.¹⁶³ Deze overweging zou evengoed kunnen gelden in andere, niet-fiscale, zaken. Dat heeft het Hof ook al eerder toegepast en wel op 24 juni 1993, waar een sociale-verzekerings-procedure zonder openbare zitting werd afgedaan.¹⁶⁴

Het EHRM stelt in het Jussila-arrest dat de eisen die art. 6 EVRM stelt niet noodzakelijk altijd in hun volle omvang van toepassing behoeven te zijn.¹⁶⁵ Deze overweging van het Hof roept veel vragen op, zoals: “Welke eisen lenen zich voor differentiatie?” en “Hoever mag de afwijking van de gestelde eisen gaan?”.

Voor wat betreft bestuurlijke- en fiscale boetes heeft het Hof de differentiatie reeds toegepast,¹⁶⁶ waardoor enige duidelijkheid is ontstaan in welke gevallen het EHRM een openbare behandeling niet nodig oordeelt.

In latere rechtspraak heeft het Hof zijn standpunt in deze herhaald. Zo oordeelde het EHRM in Ringeisen tegen Oostenrijk,¹⁶⁷ dat de “betwisting over burgerlijke rechten en verplichtingen” betrekking heeft op alle procedures die bepalend zijn voor de particuliere rechten en verplichtingen. In Le Compte, van Leuven en De Meyere tegen België¹⁶⁸ bevestigt het EHRM dit nog eens.

¹⁶¹ EHRM 9 juni 1998, Teixeira de Castro t. Portugal, NJ 2001, 471(overweging 36). Te vinden op: <https://www.navigator.nl/document/id5219980609441997nj2001471dosred?ctx=WKNL_CSL_92> laatstelijk geraadpleegd op 24-07-2016.

¹⁶² Zie *BNB* 2007/150 p. 2603-2620. Ook te vinden op: <https://www.navigator.nl/document/inod51fe7f351906a6a6b53d32832180ae29?ctx=WKNL_CSL_17>, laatstelijk geraadpleegd op 16-07-2016.

¹⁶³ Zie het Jussila-arrest, overweging 47.

¹⁶⁴ EHRM 24 juni 1993, nr. 14518/89 (Schuler-Zraggen tegen Zwitserland).

¹⁶⁵ Zie het Jussila-arrest, overweging 43.

¹⁶⁶ Zie bijv. EHRM 24 februari 1994, nr. 1254/86 (Bendenoun tegen Frankrijk).

¹⁶⁷ Zie bijv. EHRM 16 juli 1971, No. 2614/65, (Ringeisen tegen Oostenrijk).

¹⁶⁸ EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere v. België, serie A, 43.

In overweging 59 van dit laatst genoemde arrest bevestigt het Hof dat een openbare hoorzitting niet altijd nodig is. De betrokkenen kunnen verzoeken of instemmen met een besloten behandeling van hun zaak. Maar vragen ze uitdrukkelijk om een openbare behandeling, dan mag hen dat niet geweigerd worden.

In EHRM Winterwerp tegen Nederland¹⁶⁹ bepaalt het Hof dat de persoonlijke rechten en verplichten van een private persoon ook vallen onder de “burgerlijke rechten en verplichtingen” als bedoeld in art. 6 lid 1 EVRM (overweging 73). Winterwerp was op grond van zijn psychische gesteldheid rechtmatig in een psychiatrisch ziekenhuis opgenomen en daar van zijn vrijheid beroofd. Een door de Wet ingesteld gerecht beoordeelde de regelmatigheid en gegrondheid van deze verdere vrijheidsbeneming, echter zonder dat Winterwerp in de gelegenheid werd gesteld zich daarover in het openbaar te verklaren. Het Hof oordeelde dat, wat de rechtvaardiging voor de vrijheidsbeneming ook geweest mag zijn, de waarborgen genoemd in art. 6 lid 1 EVRM, gerespecteerd moeten worden (overweging 75).

Op 17 mei 2011¹⁷⁰ zag het EHRM, in een zaak waarin verkeersovertredingen administratiefrechtelijk werden afgedaan zonder een mondelinge en openbare behandeling van de zaak, geen strijd met art. 6 lid 1 EVRM, omdat betrokkene in de gelegenheid was geweest schriftelijk bezwaar in te dienen en zo een schriftelijk weerwoord te geven.

Ook hier gaat het weer om afdoening van lichte strafbare feiten en nu ook om vermindering van de werklast van de rechtelijke macht. Het Hof ziet hier zelfs de noodzaak van het schriftelijk afdoen om een ander principe van art. 6 EVRM, namelijk het redelijke-termijnvereiste, te kunnen handhaven.

Opgemerkt moet hier nog worden dat uit de genoemde jurisprudentie blijkt dat onder “burgerlijke rechten en verplichtingen” van art. 6 lid 1 EVRM vrijwel alle civielrechtelijke en bestuursrechtelijke geschillen die in het nationale recht erkend worden vallen.¹⁷¹

Ten slotte nog een enkele verwijzing naar de jurisprudentie van de Hoge Raad. Zelfs nadat het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” naar de Tweede Kamer was gezonden¹⁷² heeft de Hoge Raad een arrest¹⁷³ gewezen waarin zij het “onmiddellijkheidsbeginsel” (beginsel van directheid), zoals dat al eerder bestond voor het straf- en bestuursrecht,

¹⁶⁹ EHRM 24 oktober 1979, Winterwerp v. Nederland, serie A, 33, NJ 1980, 114.

¹⁷⁰ EHRM 17 mei 2011, 57655/08 (Suhadolc tegen Slovenië).

¹⁷¹ Barkhuysen en Van Emmerik, *TMA* 2006-4 p. 130.

¹⁷² Dit werd gedaan bij Koninklijke Boodschap van 16 oktober 2014.

¹⁷³ HR 31 oktober 2014, RCL:HR:2014:3076 (Verhoeven c.s. tegen de Staat). Dit arrest wordt ook wel het “Hervormingsdag-arrest” genoemd.

ook introduceerde voor de mondelinge behandeling van het civiele procesrecht.¹⁷⁴

6.1 Conclusie

Het EVRM eist in art. 6 lid 1 dat een ieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging, recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak. Eén van de daarbij behorende beginselen is dat de rechter persoonlijk de betrokkene hoort. Om zich een goed oordeel over de betrokkene en zijn verklaring te kunnen vormen, kunnen de non-verbale uitdrukkingen van deze persoon van groot belang zijn.

Het wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” maakt het voor de rechter mogelijk het verhoor volledig schriftelijk of digitaal te doen waardoor de rechter de betrokkene niet meer in persoon ziet.¹⁷⁵

Deze werkwijze heeft als groot voordeel dat de procedure wordt bekort, maar het gaat wel ten koste van de openbaarheid en directheid van de procedure.

Als de verzoeker niet tijdig bezwaar maakt mag de kantonrechter zelfstandig besluiten de procedure geheel digitaal te voeren. Daardoor is er geen openbare behandeling van de zaak meer. Het lijkt er op dat het EHRM de eis van openbaarheid die art. 6 EVRM stelt, in gevallen die niet aan de harde kern van het strafrecht raken, niet als een harde eis ziet. In het arrest Jussila tegen Finland overweegt het Hof dat bij het bepalen van de burgerlijke rechten en verplichtingen de openbare behandeling van de zaak niet per sé noodzakelijk is. In dit arrest ging het echter om een fiscale boete die onder “het vervolgen” (criminal charge) valt. In latere uitspraken heeft het Hof deze overweging bevestigd, vrijwel steeds ging het daarbij om zaken waarin de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging werd vastgesteld. Jurisprudentie waaruit blijkt dat ook bij de vaststelling van de (andere) burgerlijke rechten en verplichtingen wordt / mag worden gedifferentieerd is op dit punt onvoldoende duidelijk.

Het lijkt erop dat het EHRM differentiatie van de waarborgen die art. 6 EVRM geeft toestaat als er sprake is van het opleggen van een boete. Of deze

¹⁷⁴ Klaassen, AA 2016, p. 185-190.

¹⁷⁵ Een verhoor via een videoverbinding of skype is ook denkbaar, doch niet iedereen zal over deze apparatuur casu quo programmering (kunnen) beschikken. Dat zal vooral bij ouderen het geval zijn en uit het CBS-rapport “Aantallen en kenmerken van Verenigingen van Eigenaren. Een verkennend onderzoek”, 2016, p. 25, blijkt dat één op de vier VvE's wordt vertegenwoordigd (en dus bewoond) door 65-plussers.

differentiatie ook voor andere aspecten van het recht geldt, is onduidelijk. Het Hof heeft zich daar (nog) niet ondubbelzinnig over uitgesproken.

7. Eind-conclusie.

De groep personen die van rechtswege lid is van een VvE wordt steeds groter als gevolg van het steeds toenemend aantal appartementen. Een VvE kan alleen maar goed functioneren als zij besluiten over hun appartementencomplex nemen. Deze besluiten zullen niet altijd voor alle betrokkenen (zoals de leden van de VvE) bevredigend zijn. In dat geval bestaat voor de belanghebbenden de mogelijkheid de hun onwelgevallige besluit te laten toetsen door de rechter. Dit kan onder andere door een verzoek tot vernietiging van het desbetreffende besluit tot de kantonrechter te richten. De kantonrechter die zich niet aanstonds onbevoegd of de verzoeker niet direct niet-ontvankelijk verklaart, hoort de verzoeker en de overige belanghebbenden (waaronder de leden van de VvE) in een openbare zitting. Bij een nietig besluit kan de belanghebbende van de rechtbank, sector civiel, vorderen een verklaring voor recht af te geven dat het besluit nietig is. In beide gevallen is voor de belanghebbenden een bezoek aan de rechtbank noodzakelijk.

Het oproepen van de verzoeker en overige belanghebbenden geeft voor de griffie veel, en soms, bij grote VvE's, heel veel werk. De procedure wordt daardoor langer.

Voor (een aantal) van de opgeroepen belanghebbenden zal een dergelijke oproep tot spanningen kunnen leiden.

In de voorgestelde wetswijziging "Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht" heeft de wetgever voorzien in een kortere procedure. Het verzoekschrift of de dagvaarding kan digitaal worden ingediend en de verzoeker of eiser kan zelf zorgen voor het oproepen van de betrokkene(n) (art. 112 en 113 Rv nieuw). De opgeroepen betrokkene(n) kan/kunnen eventueel digitaal communiceren met de rechter. De rechter kan de procedure, op verzoek of in overleg met de verzoeker/eiser, geheel digitaal laten verlopen. De kantonrechter kan dit zelfs op eigen initiatief doen. Hij moet de verzoeker wel wijzen op de mogelijkheid van een openbare behandeling van zijn verzoek en hem daartoe een termijn stellen.

Het digitaal procederen zal voor (een aantal) van de opgeroepen VvE-belanghebbenden grote voordelen hebben. Zij kunnen de vragen van de rechter beantwoorden op een tijdstip dat het hun uitkomt, achter hun eigen

computer en in hun vertrouwde omgeving.¹⁷⁶ Dit zal kunnen leiden tot een grote bereidheid op te komen voor hun belangen.

Uit de jurisprudentie van het EHRM zou afgeleid kunnen worden dat bij het vaststellen van de burgerlijke rechten en verplichtingen of het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging het niet houden van een openbare behandeling onder omstandigheden altijd mogelijk is zonder in conflict te komen met het EVRM.¹⁷⁷ De minister leidt dit er in zijn wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” kennelijk uit af. Hij biedt immers de kantonrechter de mogelijkheid zelfstandig te bepalen dat er geen openbare hoorzitting komt, tenzij een betrokkene op zijn daartoe gedane mededeling, daartegen bezwaar maakt.

Bij nadere interpretatie van de in deze scriptie genoemde jurisprudentie blijkt dat de minister in zijn wetsontwerp mogelijk een te éézijdig beeld heeft van de mogelijkheid de openbare behandeling achterwege te laten. De door de minister aangehaalde jurisprudentie en die welke ik heb aangehaald hebben vrijwel alle betrekking op een procedure die betrekking heeft op het bepalen van de gegrondheid van een tegen de betrokkene ingestelde vervolging in de vorm van het opleggen van een boete (fiscaal, bestuursrechtelijk of strafrechtelijk).

Betreffende het beperken van de openbaarheid en directheid bij procedures omtrent (andere) burgerrechtelijke rechten en verplichtingen is de jurisprudentie van het EHRM niet voldoende duidelijk.

Het lijkt er op dat het overslaan van de openbare behandeling in gevallen van lichte vergrijpen waarbij een bestuurlijke- of een lichte strafrechtelijke boete wordt opgelegd door het EHRM wordt goedgekeurd. Of het overslaan van de openbare behandeling bij de vaststelling van (andere) burgerlijke rechten en verplichtingen de goedkeuring van het EHRM heeft, lijkt mij op dit ogenblik allerminst een uitgemaakte zaak en zal in de jurisprudentie verder uitgekristalliseerd moeten worden. Dit geldt te meer nu de Hoge Raad, nadat het wetsontwerp “Vereenvoudiging en digitalisering van procesrecht” was

¹⁷⁶ De opgeroepen kunnen in feite nu ook al schriftelijk hun visie geven zonder naar de rechtszitting te komen. Dit wordt geaccepteerd. Het is echter niet iedereen gegeven zijn gevoelens goed op te schrijven en te anticiperen op de vragen die de rechter zou kunnen hebben. Als de rechter een schriftelijke verklaring onvoldoende vindt, zal hij alsnog een oproeping om te verschijnen kunnen doen uitgaan.

¹⁷⁷ Deze omstandigheden zijn overleg met de betrokkene en het stellen van een termijn waarbinnen alsnog om verhoor gevraagd kan worden.

ingediend bij de Tweede Kamer, in een arrest op het belang van het onmiddellijkheidsbeginsel (beginsel van directheid) heeft gewezen.¹⁷⁸

Nu het wetsontwerp betrekking heeft op het vereenvoudigen en digitaliseren van procesrecht betreffende de burgerlijke rechtsvordering en betreffende het bestuursrecht¹⁷⁹ lijkt het erop dat de minister, door in de MvT te verwijzen naar het EHRM-arrest Jussila tegen Finland, bij het schrijven van art. 30j lid 6 Rv (nieuw) meer het oog heeft gehad op het bestuursrecht dan op het civiele recht.

Nu onze wetgever het overslaan van de openbare behandeling ook in civielrechtelijk zaken mogelijk maakt, ben ik van mening dat daar door de rechter geen of in elk geval met een uiterste terughoudendheid gebruik van moet worden gemaakt en de blik gericht zal moeten zijn naar de ontwikkelingen op dit punt in de jurisprudentie van het EHRM.

Dit geldt te meer bij de procedure waarbij een verzoek is ingediend om een VvE-besluit te vernietigen of een vordering is gedaan een VvE-besluit nietig te verklaren. Immers uit de jurisprudentie van het EHRM blijkt dat de openbare behandeling achterwege mag blijven als er geen feiten zijn die betwist worden. Dit laatste is nu juist wel aan de orde bij een dergelijk verzoek of vordering. Naar mijn mening moet er daarom, ondanks de mogelijk toekomstige wettelijke regels daaromtrent, van de rechter uiterste terughoudendheid worden verlangd.

¹⁷⁸ HR 31 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3076 (Verhoeven c.s / Staat). Zie ook Klaassen, AA 2016, p. 185-190.

¹⁷⁹ De volledige naam van het wetsontwerp is immers: Voorstel tot "Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht". *Kamerstukken II*, 2014/15, 34059, nr. 2.

Literatuurlijst:

Albers en Schlössels, *RMThemis* 2016

C.L.G.F.H. Albers en R.J.N. Schlössels, 'Digitalisering én vereenvoudiging van (bestuurs)procesrecht... Voor een dubbeltje op de eerste rang met torenhoge ambities?', *RMThemis* 2016, afl. 2.

Asser 2013

W.D.H. Asser, *Asser Procesrecht 3 Bewijs*, Deventer: Wolters-Kluwer 2013.

Asser, Groen & Vranken 2006

W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken m.m.v. I.N. Tzankova, *Uitgebalanceerd. Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht*. Den-Haag: Boom Juridische uitgevers 2006.

Asser/Mijnssen, Van Velten & Bartels 5* 2008/561

A.A. van Velten, *Eigendom en beperkte rechten. Deel 5*, nr. 561*. Deventer: Kluwer 2008.

Barkhuysen en Van Emmerik *TMA* 2006, P.130

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik, 'Rechtsbescherming tegen de overheid en het EVRM', *TMA* 2006-4, p. 130.

Barkhuysen, Van Emmerik e.a. 2014

T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik e.a., *Adequate rechtsbescherming bij grondrechtenbeperkend overheidsingrijpen. Studie naar aanleiding van de agenda voor de rechtspraak*, Deventer: Kluwer 2014.

Van den Berge en Neekilappillai, *AA* 2013, p. 349.

L. van den Berge en M. Neekilappillai, 'De eeuwige stem van de verdachte.', *AA* 2013, afl. 05, p. 349.

Broeders, Prins, Griffioen, e.a. 2013

D. Broeders, C.J.E.J. Prins, H. Griffioen, P. Jonkers, M. Bakhorst en M. Sax (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag/Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 73.

CBS 2016

Aantallen en kenmerken van Verenigingen van Eigenaren. Een verkennend onderzoek, Den-Haag/Heerlen/Bonaire 2016.

Companen 2010

Stand van zaken VvE's in Nederland, Arnhem: Companen 2010 (in opdracht van het Ministerie van VROM), <www.rijksoverheid.nl>.

Companen 2012

Het functioneren van VvE's: update 2012 en verbetervoorstellen, Arnhem: Companen 2012 (in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties / Directoraat-Generaal Wonen, Bouwen en Integratie), <www.rijksoverheid.nl>.

Van Dijk, Gemeente.nu 2016

W. van Dijk, 'Non-verbale dienstverlening, onderschat het niet', *Gemeente.nu*, 31-3-2016 <www.Gemeente.nu.nl> zoek onder Opinie.

Van den Hoogen 2007

R. van den Hoogen, *E-Justice. Beginselen van behoorlijke elektronische rechtspraak*, Den-Haag: Sdu uitgevers 2007.

Jaarplan van de Rechtspraak 2016

Jaarplan van de Rechtspraak 2016.

<<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/jaarplan-van-de-Rechtspraak-2016.pdf#search=werkdruk%20rechters>>.

Jaarverslag rechtspraak 2014

Jaarverslag rechtspraak 2014, p. 22-23. <www.jaarverslagrechtspraak.nl>.

Jaarverslag rechtspraak 2015

Jaarverslag rechtspraak 2015, p. 12. <www.jaarverslagrechtspraak.nl>.

GS Zakelijke Rechten, art. 5:130 BW, aant. 2.

R.F.M. Mertens, *GS Zakelijke rechten*, art. 5:130 BW, aant. 2.

Klaassen AA 2016, p. 185-190

C.J.M. Klaassen, 'Het recht op pleidooi, mede in het licht en zicht van "Kei": een terug- en vooruitblik', *AA* 2016, afl. 03, p. 185-190, (AA20160185).

Klaassen RMThemis 2016

C.J.M. Klaassen, 'De civiele procedure volgens "kei"', *RMThemis* 2016, afl. 2, p.74.

Van Koppen, AD 2 april 2016

P. van Koppen in V. Schildkamp en A. de Koning, 'Gruwelijk detail in zaak Els Borst verzwegen.', *AD* 2 april 2016.

De Laat 2010

R.P.M. de Laat, 'Nietigheid, bevoegdheid sector kanton', *VvErecht.nl*, 12 februari 2010.

De Laat 2012 a

R.P.M. de Laat, 'Nietig besluit is ook vernietigbaar; kantonrechter vernietigt', *VvErecht.nl* 11 april 2012.

De Laat 2012 b

R.P.M. de Laat, 'Alle VvE zaken naar de sector kanton en nietigheid bij verzoekschrift', *VvErecht.nl* 6 juli 2012.

De Laat 2014

R.P.M. de Laat, 'Nieuw procesrecht laat onderscheid in procedure nietigheid/vernietiging in stand', *VvErecht.nl* 24 januari 2014.

Lindhovius en Hendriks (red.), *Notaris Magazine*, editie 6 juli/augustus 2016, p.4

M. Lindhovius en J. Hendriks (red.) 'Nieuws' *Notaris Magazine*, editie 6 juli/augustus 2016, p.4, Den Haag: SDU 2016.

Mertens, *WPNR* 1996, p. 468-469

R.F.H. Mertens, '(Ver)nietig(baar)heid van besluiten van organen van de Vereniging van Eigenaars', *WPNR* 1996 no. 6228, p. 468-469.

Mertens 1997

R.F.H. Mertens, C. Venemans & G. Verdoes Kleijn, *Naar een vernieuwd appartementsrecht*, Lelystad: Koninklijke Vermande 1997.

Mertens, *pp* 2003/6, p. 155

R.F.H. Martens, 'Appartementsrechtelijk procederen', *PP* 2003/6, p. 155.

Mertens 2006

R.F.H. Mertens, *Monografieën BW. Appartementen*, Deventer: Kluwer 2006.

Mertens 2015

R.F.H. Mertens, 'Oproep van alle stemgerechtigden in een procedure tot vernietiging van besluiten van organen van de VvE (en verplichting tot verstrekking van adressen door de VvE).' *VvErecht.NL*, 16 september 2015.

Mertens e.a. 2016

R.F.H. Mertens, B. Akkermans, S.E. Bartels e.a. (red), *Boek 5 BW van de toekomst. Over vernieuwingen in het zakenrecht*, Den Haag: SDU 2016.

Raad voor de rechtspraak 2008

Raad voor de rechtspraak, 'Persrichtlijn', Den Haag: 2008, p. 1 en 2. Te vinden op <www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Persrichtlijn_web.pdf#search=persrichtlijn>.

Rijssenbeek 2015

N.L.J.M. Rijssenbeek, *De model-splittingsreglementen toegelicht*, Den Haag, Instituut voor Bouwrecht 2015.

Schuurs 2008

F.G.M. Schuurs, *Het ABC van de Vereniging van Eigenaars*, Oosterhout: VvE Media 2008.

Schuurs VvE magazine 2015

F.G.M. Schuurs, 'Nieuwe wetsvoorstel voor VvE', *VvE magazine* 2015, afl. 3, p. 3.

Smits 2008

P. Smits, 'Artikel 6 EVRM en de civiele procedure', Deventer: Kluwer 2008.

Steenhouder, Jansen, Mulder, e.a. 2012

M. Steenhouder, C. Jansen, J. Mulder, E. van der Pool en W. Zeijl, *Leren communiceren*, Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers 2012.

Timmerman *Eigen huis* magazine 2015, afl. april, p. 7

A. Timmerman, 'Wat is nietig of vernietigbaar?', *Eigen huis magazine* 2015, afl. april, p. 7.

Vegter 2012

N. Vegter, *De vereniging van eigenaars*, Den-Haag: Boom Juridische uitgevers 2012.

Van Velten, *WPNR* 1996, p.351-533

A.A van Velten, 'Naar een soepeler toepassing van het appartementsrecht?', *WPNR* 1996, no. 6231, p. 351-533.

Van der Vleuten 2014

M.C.E. van der Vleuten, *Onderzoek naar mogelijkheden tot modernisering van wet- en regelgeving in het kader van het verbeteren van het functioneren van VvE's*, Heerlen, Open Universiteit 2014.

Wolthuis 2014

J. Wolthuis, *Digitaal procederen. De praktische betekenis van het concept-wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering van het burgerlijk procesrecht*, Tilburg: Celsus juridische uitgeverij 2014.

Jurisprudentie:

Europees Hof voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

EHRM 16 juli 1971, Serie A, no. 13 (Ringeiser v. Oostenrijk).
EHRM 28 juni 1978, Serie A, no. 27, *NJ* 1980/54 (König v. Duitsland).
EHRM 24 oktober 1979, Serie A, no 33, *NJ* 1980/114 (Winterwerp v. Nederland).
EHRM 23 juni 1981, Serie A, no. 43 (Le Compte, Van Leuven en De Meyere v. België).
EHRM 9 juni 1998, *NJ* 2001, 471, (Teixeira de Castro tegen Portugal).
EHRM 24 juni 1993, nr. 14518/89 (Schuler-Zgraggen tegen Zwitserland).
EHRM 23 november 2006, nr. 73053/01, AB 2007, 51, (Jussila t. Finland) m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik.
EHRM 23 november 2006, ECLI:NL:XX:2006:AZ9064, (Jussila t. Finland) m.nt. M.W.C. Feteris.
EHRM 17 november 2011, nr. 57655/08 (Suhadolc v. Slovenië).
EHRM 27 september 2011, nr. 43509/08, AB 2012, 9, (Menarini Diagnostics S.R.L. t. Italië) m.nt. Barkhuysen en Van Emmerik.

Hoge Raad.

HR 10-03-1995, ECLI:NL:HR:1995: ZC1667 (VvE Duinroos-Duindistel).
HR 31-10-2014, ECLI:NL:HR:2014: 3076 (Verhoeven c.s. tegen de Staat).
PHR 23-05-2014, ECLI:NL:PHR:2014:496 (Verhoeven c.s. tegen de Staat).

Gerechtshof.

Hof Amsterdam 18-06-1998, ECLI:NL:GHAMS:1998:AD2895.
Hof 's-Gravenhage 07-12-2007, ECLI:NL:GHSGR:2007:BC1471.
Hof Amsterdam 22-10-2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:3536 (VvE Admiraalstaete).

Rechtbank sector kanton en sector civiel.

Rb Arnhem 24-5-2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BA7025.
Rb Utrecht 01-10-2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BG6985 (VvE Nieuwe hof).
Rb Alkmaar (kantonrechter) 01-10-2008, nr. 265265, RVR 2008,3.
Rb Breda 15-01-2009, ECLI:NL:RBBRE:2009:BG9939 (VvE Ligapark).
Rb Utrecht 25-01-2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM0110.
Rb Utrecht 12-02-2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM0088 (VvE Waardijnburg).
Rb Assen 16-02-2011, ECLI:NL:RBASS:2011:BA6513.
Rb Breda 04-07-2011, ECLI:NL:RBBRE:2011:6543.
Rb 's-Hertogenbosch 06-04-2012, ECLI:NL:RBSHE:2012:BW1490.
Rb Leeuwarden 08-12-2011, ECLI:NL:RBLEE:2011:BU7520.
Rb Noord-Holland 04-06-2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:4766.
Rb Noord-Holland 05-06-2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:CA3797.
Rb Midden-Nederland 15-01-2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:187.
Rb Rotterdam 30-06-2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5204.
Rb Rotterdam 30-07-2014, ECLI:NL:RBROT:2014:7413.

Rb Noord-Holland 13-08-2014, nr. 2931613\ EJ VERZ 14-61 (NE).
Rb Midden Nederland 03-08-2015, ECJI:NL:RBMNE:2015:6073.
Rb Amsterdam 25-08-2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:9652.
Rb Noord-Holland 08-09-2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:775.
Rb Noord-Holland 04-02-2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:863.
Rb Midden-Nederland 07-04-2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:2113.
Rb Zeeland-West-Brabant 25-05-2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:3775.
Rb Amsterdam 15-06-2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:3996.
Rb Noord-Holland 23-06-2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:4726.

Kamerstukken:

Kamerstukken II, 1996/97, 24651, no. 2.
Kamerstukken II, 1996/97, 24651, no. 3.
Kamerstukken II, 1996/97, 24651, no. 8.
Kamerstukken II, 1999/00, 26855, no. 1 / 2.
Kamerstukken II, 2000.01, 27181, no. 3.
Kamerstukken II, 2006/07, 30951, no. 1
Kamerstukken II, 2011/12, 33000-VII, no. 123 (Bijlage).
Kamerstukken II, 2012/13, 29279, no. 1-319.
Kamerstukken II, 2012/13, 29279, no. 164.
Kamerstukken II, 2014/15, 27926, no. 226.
Kamerstukken II, 2014/15, 34059, no. 2.
Kamerstukken II, 2014/15, 34059, no. 8
Kamerstukken II, 2014/15, 34090, no. 2-3.
Kamerstukken II, 2015/16, 34479, no. 2.
Kamerstukken II, 2015/16, 34479, no. 3.

Kamerstukken I, 2014/15, 34059, nr. A.
Kamerstukken I, 2015/16 (nr. 38), 34059, nr. A
Kamerstukken I, 2015/16, 34090, nr. A.

Staatsblad 1896, 103.
Staatsblad 2001, 582.
Staatsblad 2016, 288.

Bijlage 1

de Rechtspraak

Rechtbank Rotterdam

Afdeling privaatrecht

bezoekadres
Wilhelminaplein 100 / 125
3072 AK Rotterdam

correspondentieadres
Postbus 50955
3007 BS Rotterdam

datum 17 november 2014
onderdeel Kanton I Fax: 010-297 2539/2559
doorkiesnummer 1890
ons kenmerk 3 [redacted]
uw kenmerk [redacted]
bijlage(n) 1
onderwerp verzoek inzake appartementszaak inzake S [redacted]
[redacted] / Vereniging van Eigenaren [redacted]
290 te Maassluis

t (010) 297 + doorkiesnummer
f Zie Onderdeel
www.rechtspraak.nl
RBS 56 99 89 892

Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.

Geachte mevrouw/mijnheer,

Naar aanleiding van bovenvermeld verzoek, roep ik u op om te verschijnen ter zitting van maandag 1 december 2014 te 13.30 uur, ten einde op het verzoek te worden gehoord.

De mondelinge behandeling zal worden gehouden in het gerechtsgebouw aan bovenstaand bezoekadres.

Een afschrift van het verzoekschrift gaat hierbij.

U kunt een verweerschrift indienen tot op de dag van de zitting, doch bij voorkeur enkele dagen voor de zitting onder gelijktijdige toezending van een afschrift aan de wederpartij.

Het verzoekschrift zal worden behandeld door mr. C.H. Kemp-Randewijk, kantonrechter.

Hoogachtend,

de griffier,

J19A2

Uw persoonsgegevens en - indien van toepassing - die van uw cliënt worden voor zover nodig, ten behoeve van een goede procesvoering verwerkt in een registratiesysteem van het gerecht.